

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Sotsioloogia, sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika

Lauri Tamm

**AVALIK-ÕIGUSLIKE KÕRGKOOLIDE
BAKALAUREUSEASTME TUDENGITE TÖÖTAMIST
MÕJUTAVAD ASPEKTID EUROSTUDENT IV ja V NÄITEL**

Bakalaureusetöö sotsioloogia alal

Juhendaja: A. Rämmer, McS

Tartu 2016

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töös kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Lauri Tamm

02.06.2016

ABSTRACT

Aspects That Influence Employment of Undergraduate Students of Public Universities in Estonia.

The objective of this study is to analyse the main motivations of full-time students studying in public universities to start working during Bachelor studies. There are six state funded universities in Estonia – four of them in Tallinn and two of them in Tartu. The empirical part of the study was based on the data collected in Estonia for EUROSTUDENT IV and EUROSTUDENT V. To compare working and non-working undergraduates, a set of different aspects were analysed with descriptive statistics and cross tabulation. The Bachelor thesis fulfilled its objective.

Firstly, the author gave an overview of legislation, previously conducted studies and general statistics from Estonia and around the world. In the second part of the thesis, the author introduced the methodology and gave an overview of the data. Four hypothesis were set.

The analysis revealed the main reason that full-time undergraduates started working during studies was financial need. Gaining work experience was also a popular reason for term-time employment. Students were mostly employed in positions in which they found at least some connection with the field of studies. Parents' level of education and respondents' assessment of the socio-economic status of their parents showed no statistically significant effect on term-time working. Moving to the university town did not influence the probability of working – almost as many undergraduate students who had to move to start studying as those who stayed in the same town, were employed.

In conclusion, the main reason of term-time employment was economic need. Different socio-economic aspects were statistically insignificant. The author of the thesis recommends raising the scholarships to ease the financial need of students to start working during studies.

Key words: term-time working, student employment, aspects of employment

Sisukord

ABSTRACT	3
Sisukord.....	4
Sissejuhatus	5
1 Kirjanduse ülevaade	6
1.1. Kehtivad õigusaktid ja bakalaureuseõpe Eestis	6
1.2. Õppetoetused	7
1.3. Töötamine ülikooliõpingute kõrvalt	9
1.4. Töötamine kui kõrghariduskulude katmise allikas	10
1.5. Muutunud nõuded töötajale	12
1.5.1. Nõudmised töökogemusele.....	12
1.5.2. Praktika.....	13
1.5.3. Osaajaga töötamine.....	14
1.6. Töötamine ja akadeemiline võimekus	16
1.7. Uurimisprobleemi püstitamine, uurimuse eesmärk ja hüpoteesid	17
2 Metoodika.....	20
2.1. Andmed.....	20
3 Tulemuste esitus	24
3.1 Sugu, rahvus, vanus	24
3.2 Õppimisega seotud aspektid	25
3.3 Töötamise põhjused	29
3.4 Sotsiaalmajanduslikud aspektid.....	32
4 Arutelu.....	36
4.1 Ettepanekud	39
4.2 Edasiseks uurimiseks	40
5 Kokkuvõte	41
6 Kasutatud kirjandus	42
7 Lisad	46

Sissejuhatus

Bakalaureuseõpingute ning töötamise ühendamine paistab olema pigem reegel kui erand, paljud tudengid jagavad oma aega palgatöö ning õpingute vahel. Ühelt poolt võib selle põhjuseks olla majandusliku toimetuleku tagamine, teisalt teatud elustandardi saavutamine või soov iseseisvuda.

Töö autor asus osajaga tööle bakalaureuseõpingute esimesel semestril ning töötas täisajaga alates õpingute kolmanda aasta kevadsemestril. Tööle asumise peamiseks põhjuseks ei olnud majandusliku toimetuleku tagamine, pigem mõjutas tööle asumist soov vähendada rahalist sõltuvust vanematest ning töökogemuse omandamine. Pärast täisajaga tööle asumist jäid õpingud kolmeks aastaks tahaplaanile, kuna sobivat aega bakalaureusetöö kirjutamiseks oli võrdlemisi keeruline leida.

Bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada, millised aspektid mõjutavad täiskoormusega õppivaid bakalaureusetudengeid õpingute ajal tööle asumisele. Selleks uuritakse, mis on tööle asumise peamised põhjused, kuidas tööle asumist mõjutavad ülikoolilinna kolimine ning vanemate sotsiaal-majanduslik staatus. Lisaks on vaatluse all, millistes valdkondades tudengid peamiselt töötavad ja mil määral on tehtav palgatöö seotud õpitava erialaga. Analüüsiks kasutatakse EUROSTUDENT IV (edaspidi ES IV) ning EUROSTUDENT V (edaspidi ES V) uuringutes Eesti kohta kogutud andmeid. Keskendutakse avalik-õiguslikes ülikoolides õppivatele tudengitele. Varasemates uuringutes pole autorile teadaolevalt välja toodud töötavate ja mittetöötavate tudengite võrdlust aspektides, mida uuritakse käesolevas töös.

Töö esimeses osas antakse ülevaade valdkonda reguleerivatest õigusaktidest, üldisest statistikast ning varasemalt läbi viidud uuringutest. Teises osas kirjeldatakse uuringu metoodikat, analüüsimeetodeid, andmeid ning seatakse hüpoteesid. Töö lõpuosa keskendub statistilise analüüsi läbi saadud tulemuste esitlemisele ning arutelule.

Bakalaureusetöö valmimisele on palju kaasa aidanud juhendaja Andu Rämmer. Siinkohal soovin teda tänada väga kannatliku meelega ning nõuannete eest.

1 Kirjanduse ülevaade

1.1. Kehtivad õigusaktid ja bakalaureuseõpe Eestis

Peamise kõrgharidust reguleeriva õigusaktina kehtib Eestis Ülikooliseadus, mille paragrahv 27 defineeritakse bakalaureuseõpet kui kõrghariduse esimest astet, mille kestel süvendatakse üldteadmisi ning õpet läbides saadakse vajalik ettevalmistus kas magistriõppesse asumiseks või töö alustamiseks. Õppe nominaalkestvuseks sätestab antud paragrahv kolm kuni neli aastat (RT I, 2015, 282).

Ülikooliseaduse järgi on bakalaureuseõppe nominaalajaks kolm kuni neli aastat, mille hulka ei arvestata akadeemilist puhkust. Sama seaduse paragrahv 42 sätestab tudengi õigused ja kohustused, seal hulgas õiguse „saada kord igas kõrgharidusastmes ülikooli nõukogu kehtestatud korras akadeemilist puhkust üldjuhul kuni üks aasta, lisaks tervislikel põhjustel kuni kaks aastat, aja- või asendusteenistuse puhul kuni üks aasta ning lapse hooldamiseks kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni“. (RT I, 2015, 282). See tähendab, et nominaalõppeaega on võimalik pikendada ning selle võimaluse kasutamine tuleb välja ka erinevuses õppesse vastuvõetud tudengite ning lõpetajate arvudes.

Kõrghariduse rahastamisel oli Eestis kuni 2013. aastani kasutusel Ida-Euroopa riikidele omane mudel, kus kõrgharidus oli tasuta teatud osale tudengitest vastavalt valdkonna riiklikule tellimusele. Tasuta kohtadele kvalifitseerusid kõrgemate tulemustega üliõpilased. Pingereast väljajääjatel oli võimalus asuda soovitud eriala õppima riigieelarvevälisel õppekohal. (Beerkens, Lill ja Mägi, 2011).

2013. aasta esimesel jaanuaril jõustunud Ülikooliseaduse muudatusega korraldati ümber kõrgharidusõpingute rahastamise süsteem. Kui enne seadusemuudatust jagati ülikoolide õppekohad riigieelarvelisteks ning riigieelarvevälisteks, siis nimetatud seadusemuudatusega mindi 2013/2014 õppeaasta algusega üle tasuta kõrghariduse süsteemile, eeldusel, et üliõpilane on läbinud semestris ja kumulatiivselt õppeaasta jooksul piisavalt ainepunkte jätkamaks õpinguid täiskoormusega õppevormis.

Tartu Ülikooli peamiseks õigusaktiks seaduse järel on Õppekorralduseeskiri, mille punktis 78 sätestatakse, et täiskoormusega õppes on üliõpilase normkoormuseks 30 EAP (Euroopa

Ainepunkti) semestris, so 60 EAP-i aastas. Täiskoormusega õppes püsimiseks tuleb seejuures täita vähemalt 75% määratud õppe mahust, so esimese nominaalse õppeaasta lõpuks vähemalt 45 EAP-d (TÜ Õppekorralduseeskiri, 2016). Vastavalt Ülikooliseaduse 01.01.2013. jõustunud muutusele korraldati ümber õppekulude hüvitamise süsteem. Nimetatud seaduse paragrahv 13 sätestab, et õppekulude hüvitamist ei nõuta üliõpilastelt, kes õpivad täiskoormusega eestikeelsel õppekaval ning on kumulatiivselt täitnud eelmiste semestrite täitmisele kuuluva mahu (RT I, 2015, 282). Seoses seadusest tuleneva muudatusega, viidi sellega vastavusse ka Tartu Ülikooli vastavat valdkonda korraldav õigusakt – Õppekulude hüvitamise tingimused ja kord tasemeõppes. See tähendab, et alates 2013/2014 õppeaastal ülikooli sisseastunud jõustus üleminek tasuta kõrgharidusele, eeldusel, et on täidetud eelpool nimetatud 75 protsendi nõue. Ülikooliseaduse § 56 p 17 järgi kohaldatakse enne 2013/2014 õppeaastat immatrikuleeritud üliõpilastele kuni 2015/2016 õppeaasta lõpuni erisusi (RT I, 2015, 282), nende õppekohad jagunevad kuni 2016/2017 õppeaasta alguseni jätkuvalt riigieelarvelisteks ning riigieelarvevälisteks (TÜ Õppekorralduseeskiri, 2016) ning seni ei kehti neile tasuta kõrghariduse printsiip.

1.2. Õppetoetused

Õppetoetuste suurus kehtestatakse Õppetoetuste ja õppelaenu seaduse järgi riigieelarvega igaks aastaks eraldi (RT I, 2015, 280), mis tähendab, et toetuste suurus ei ole igal aastal täpselt sama.

Tartu Ülikooli andmete (Tartu Ülikooli ... , 2016) põhjal koostatud Tabelist 1 on näha, et kõrgharidusreformiga on kasvanud õppetoetuste suurus. Enne 2012/2013 õppeaastat immatrikuleeritud tudengitele makstakse põhitoetust kaalutud keskmise hinde alusel. Kõrgkooli asumisel väljapool sissekirjutusejärgset elupaika on võimalik esitada taotlus täiendavaks toetuseks.

Kõrgharidusreformi järgselt immatrikuleeritudel on võimalik esitada taotlusi tulemus- ning vajaduspõhiste õppetoetustele. Tulemusstipendiumi määramisel arvestatakse pingerea koostamisel keskmist hinnet, vajaduspõhise toetuse jagamise aluseks on perekonna sissetulek ühe pereliikme kohta, mis minimaalse toetuse saamiseks ei tohi ületada 358 eurot liikme kohta. Mida väiksem on sissetulek liikme kohta, seda suurem on toetuseks makstav summa, ulatudes maksimaalselt 220 euroni.

Tabel 1. Erinevused õppetoetuses

	Immatrikuleeritud enne kõrgharidusreformi		
	Sihtgrupp	Summa 2015/2016 õa	Jagamise põhimõte
Põhitoetus	Täiskoormusega tudeng, kes on Eesti kodanik/viibib elamisloa alusel	55,93 eurot	kaalutud keskmise hinde alusel umbes 40%
Täiendav toetus	Täiskoormusega tudeng, kes on Eesti kodanik/viibib elamisloa alusel. Elab väljaspool omavalitsust, kus toimub õppetöö	28,13 eurot	kaalutud keskmise hinde alusel umbes 40%
Majanduslik toetus	Täiskoormusega tudeng, kes on Eesti kodanik/viibib elamisloa alusel, majanduslik olukord takistab õpingute jätkamist	55,93 eurot	eelistatakse lastekodulapsi, raske või sügava puudega üliõpilasi, suurtest peredest pärit tudengeid, raske majandusliku olukorraga
	Immatrikuleeritud pärast kõrgharidusreformi		
	Sihtgrupp	Summa 2015/2016 õa	Jagamise põhimõte
Tulemusstipendium	Täiskoormusega tudeng, kes on Eesti kodanik/viibib elamisloa alusel, õppekava täidetud täies mahus	100 eurot	kaalutud keskmise hinde alusel
Vajaduspõhine eritoetus	Täiskoormusega tudeng, kes on Eesti kodanik/viibib elamisloa alusel. Täidab õppekava nõudeid 75% ulatuses või õpib täiskoormusega esimesel semestril	135 eurot	pere sissetulek ei ületa pereliikme kohta 358 eurot
Vajaduspõhine õppetoetus	Täiskoormusega tudeng, kes on Eesti kodanik/viibib elamisloa alusel. Täidab õppekava nõudeid 75% ulatuses või õpib täiskoormusega esimesel semestril	75, 135 või 220 eurot	pere sissetulek ei ületa pereliikme kohta 358 eurot

Autori koostatud

Eesti Statistikaamet koostab tarbijahinnaindeksit, mis iseloomustab tarbekaupade ning tasuliste teenuste hindade muutust, ühendavaks kuuks on eelmise aasta detsember. Indeksisse kaasatakse näiteks kulutused toidule ja mittealkohoolsetele jookidele, riietusele ja jalatsitele, eluasemele ning tervishoiule. (Eesti Statistikaameti..., 2016). Vahemikus 2005-2015 on

tarbijahinnaindeks tõusnud ligi 40%, mis tähendab, et elukallidus on tõusnud nimetatud protsendi võrra (Statistikaamet, 2016). Samas on jäänud õppetoetused samale tasemele.

1.3. Töötamine ülikooliõpingute kõrvalt

Võrreldes gümnaasiumiõpingute ajaga on bakalaureuseastme tudengil märksa suurem vabadus planeerida oma õpingute aega ning ainete valikuid, mis tähendab, et ülikooliõpinguid ning palgatööl käimist on kergem ühildada. ES V (Gwosć jt, 2015) kokkuvõtte järgi on 14 riigis 27st üle 50 protsendi tudengitest tööturul aktiivsed, kusjuures napilt alla poole tudengitest töötab Ungaris ja Lätis, kus vastav protsent ulatub 49-ni. Eesti jagab 67% Tšehhiga Iirimaa ja Hollandi järel kolmandat-neljandat kohta. Kõige madalam on töötavate tudengite arv Leedus, Bosnia ja Hertsegovinas ning Armeenias, ulatudes siiski pea viiendikuni koguarvust. (Gwosć jt, 2015). On oluline välja tuua, et mõlema uuringu andmetest selgub, et rohkem keskenduvad õppetööle kuni 24-aastased tudengid, üle 30-aastased tudengid keskenduvad pigem tööle (Gwosć jt, 2011; Gwosć jt, 2015).

Lisaks EUROSTUDENTI uuringutele, on vastavasisulisi teadustöid tehtud ka konkreetsete riikide teadlaste poolt. Beerkens jt (2011) poolt valminud uuringus kasutati andmestikuna PRAXISE poolt 2008. aastal läbi viidud uuringu andmestikku. Valimis olnud 2496 täiskoormusega üliõpilasest töötas 61%. On oluline välja tuua, et alla 23-aastaste vanusegrupis töötas täisajaga koguni 17% ning vähemalt osakoormusega 35% üliõpilastest. Darmody ja Smyth (2008) järgi on Iirimaaal töötavate üliõpilaste arv kasvanud 2000. aasta 54%-lt kõigest nelja aastaga 61%-ni. Venemaal 2013. aastal läbi viidud 5000 täiskoormusega õppivat tudengit hõlmanud uuringust selgus, et õpingute ajal oli tööga hõivatud 65 protsenti õpilastest. Töötamine oli populaarsem suurlinnades nagu Moskva ning St. Peterburg. Keskmiselt sisenesid Venemaa tudengid tööturule teise õppeaasta jooksul. (Roshchin ja Rudakov, 2016). Norras läbi viidud uuringust selgus, et ülikooliõpinguid bakalaureuseastmes alustades töötab vähemalt osalise koormusega umbes 60 protsenti tudengitest. Viimase õppeaasta alguseks kasvab töötavate tudengite osakaal 10 protsendipunkti (Hovdhaugen, 2015).

Sarnaseid mustreid võib leida ka väljaspool Euroopat. Näiteks Austraalias läbiviidud uuringust selgus, et viimase aasta jooksul oli vähemalt osakoormusega tööga hõivatud 2001. aastal 78%, 2006. aastal 85% (Bexley, Devlin, James ja Marginson, 2007) ning 2012. aastal

80% tudengitest (Arkoudis, Bexley, Daroesman ja James, 2013). Vaatamata veidi vähenenud hõivele, püsib Austraalia oma näitajate poolest maailmas esirinnas (ibid). Hiina erihalduspiirkonna Macau erinevate ülikoolide 5 teaduskonna õppurite seast valitud 323 respondendi suuruse juhuvalikuga läbiviidud uuringust selgus, et valimis oli 87% tudengitest hõivatud vähemalt ühe osalise tööajaga töökohaga (Kong, Shan, Vong ja Wang, 2010). Ka Ameerika Ühendriikides täiskohaga õppivate üliõpilaste seas oli väga suur osa töötavaid tudengeid – 74% tudengitest töötas, üle poole neist kuni 24 tundi nädalas, 26% 25-34 tundi ning 20% töötas üle 35 tunni nädalas (Bannon ja King, 2002). Aafrikas on uuringuid läbi viidud märgatavalt vähem ning ka tulemused on eelpool välja toodutest märgatavalt erinevad. Nigeeria üliõpilaste seas läbi viidud 324 suuruse valimiga uuringust selgus, et veidi vähem kui üks viiendik kõigi taseme üliõpilastest oli küsitluse hetkel tööga hõivatud. Siinjuures tuleb välja tuua, et riikliku statistika järgi oli tööta pea veerand Nigeeria elanikkonnast. Noorte töötust hinnati veelgi kõrgemaks – kuni 40 protsendini. Samas oleksid peaaegu pooled üliõpilastest valmis koheselt õpingute kõrvalt vähemalt osakoormusega tööle asuma, kui neile vastavasisuline pakkumine tuleks. (Evans, Gbadamosi ja Obalola, 2015).

Kokkuvõtteks võib eeltoodud uuringutele tuginevalt tuua välja, et nii Euroopas kui ka mujal maailmas on ülikoolis täiskohaga õppivate tudengite seas osalemine tööhõives võrdlemisi tavapärane ning järjest populaarsem. Maailmamastaabis võib leida riike, kus hõive on märgatavalt kõrgem, ulatudes isegi kuni 80 protsendini tudengkonnast. Võrreldes meile kultuuriliselt lähemate Euroopa riikidega, asub Eesti statistikas oma tudengite tööhõive protsendiga esimeste seas.

1.4. Töötamine kui kõrghariduskulude katmise allikas

Üheks peamiseks põhjuseks, miks tudengid tööturul aktiveeruvad, peetakse kõrgeid kulusid ülikoolihariduse omandamisel. Töötamisega üritatakse vältida õppelaenu võtmist ning sageli ei ole tudengitel ka piisavat majanduslikku tuge oma vanematelt. Sellele järeltulele on oma uuringutes jõudnud näiteks Brennan, Callender, Duaso, Little ja Van Dyke, (2005), Blake ja Worsdale (2009) ning Evans jt (2009).

Paljud teadlased on leidnud, et ajaga on muutunud kõrghariduse kuvand ühiskonnas – kui varasemalt võis kõrghariduse omandamist pidada omaseks eliidile, siis tänapäeval mõistetakse ülikooliharidust kui tavapärast haridustee jätku pärast gümnaasiumihariduse

omandamist (nt Trow, 1999; Leathwood ja Moreau, 2006). Trow (1999) toob välja, et kui 20. sajandi esimeses pooles omandas kõrghariduse väga väikene osa elanikkonnast, siis seoses muutunud tööturu nõudmistega oli Euroopa riikides millieeniumivahetuseks haridustee jätkamine ülikoolides tõusnud gümnaasiumilõpetajate seas ligikaudu 40 protsendini. Maailmamajandusel on täheldatud mõju kõrghariduse laialdasemaks muutumisele. 2008. aastal alanud finantskriisi tagajärjel suurenes märgatavalt töötute hulk just madalamalt haritud noorte hulgas (Täht ja Unt, 2014). Samad autorid toovad välja, et kõige enam on töötuid just põhiharidusega noorte hulgas ning töötuse protsent väheneb iga lisandunud haridusastmega (Täht ja Unt, 2014).

Samasisuliselt muudatusi oli näha ka Eestis. Beerkens jt (2011) tõid välja, et vahemikus 1993-2008 tõusis kõrgharidusõppesse sisenejate hulk kolm korda, 2011. aastal astus kohe ülikooli 65% gümnaasiumilõpetajatest. Arvestades ES V tulemusi, alustas 27 Euroopa riigis keskmiselt ülikooliõpinguid ligikaudu 70 protsenti keskkooli lõpetajatest, Eesti puhul on vastav protsent 72 (Gwosć jt, 2015), mis näitab jätkuvat püsivat kasvu. Ligilähedasi tulemusi näitab ka Haridus- ja Teadusministeeriumi andmebaasi sama aasta kohta käiv andmestik, 2015/2016 õppeaastal oli näitaja 5 protsendipunkti võrra kõrgem (Haridussilm, 2016).

Peamiseks õpingute ajal tööturule sisenemise põhjuseks peavad paljud just kõrghariduskulude katmist (nt Bosworth, Ford ja Wilson 1995; Curtis ja Shani, 2002; Darmody ja Smyth, 2008; Pickering ja Watts, 2000). Eriti suur tõenäolisus õpingute ajal vähemalt osakoormusega tööle asumiseks on tudengitel, kelle päritoluperekond on madala sissetulekuga ja kes ei saa riigilt õpingute ajal rahalist toetust või saavad seda summas, mis ei võimalda majanduslikult toime tulla (nt Darmody ja Smyth, 2008; Hodgson ja Spours, 2001; Kalenkoski ja Pablonia, 2008; King, 2003). Ameerika Ühendriikide näitel töötavad 63% tudengitest, kelle tööaeg nädalas ületab 25 töötundi, just selleks, et võimaldada endale kõrgharidust (Bannon ja King, 2002). Gwosć jt (2015) leidsid, et uuritud riikidest koguni kaheteistkümnes ei olnud rohkem kui poolte üliõpilaste kummalgi vanemal kõrgharidust, lisaks Balkanimaadele on nende riikide hulgas ka näiteks Norra ning Austria. Enim haritud vanemad on Gruusias, Taanis (mõlemal 74%), Armeenias (73%), Saksamaal (70) ning Eestis (69%). (ibid).

Vastupidiselt Euroopa või Ameerika tulemustele leidsid Hiina teadlased, et vaid 13% vastanutest töötab majandusliku toimetuleku tagamiseks, peamiseks töötamise põhjuseks toodi välja hoopiski töökogemuse olulisus tööturul ning kindla elustandardi hoidmine, veel

hindasid töötamise põhjustena majanduslikust toimetulekust olulisemaks näiteks töötamist igavusest (34%) ja kaaslaste survet (20%). (Kong jt, 2010).

Siinkohal tuleb välja tuua Eesti teatav erisus majandusliku olukorra ja õpingute ajal tööleasumise seoste osas. Kuigi õpingute ajal tööle asumise protsent on Eesti tudengite seas pigem kõrge (Gwosć jt, 2015), ei ole majanduslik kitsikus Eesti tudengite jaoks peamine töötamise motivaator (Beerkens, Kirss, Lill, Mägi, Orr, 2010; Beerkens jt, 2011), pigem on selleks teatud elustandardi hoidmine (Aidla, Mägi, Reino, Jaakson ja Kirss, 2011). Päritoluperekonna mõju tööle asumisele on mõnevõrra väiksem, õpingute kõrvalt töötavad ka majanduslikult heal järjel olevad tudengid, pigem peetakse oluliseks erialalise töökogemuse saamist ning lisaraha teenimist (ibid.).

Eelnevat kokku võttes võib väita, et peamiseks põhjuseks õpingute ajal tööturule sisenemisel on majanduslik toimetulek, eriti tudengite seas, kelle rahaline toetus päritoluperekonna poolt ei ole piisav toimetulekuks. Tudengid, kelle päritoluperekonna majanduslik heaolu ei ole piisav, on sunnitud õpingute toetamiseks end ise majanduslikult üleval pidama.

1.5. Muutunud nõuded töötajale

Lisaks majanduslikele põhjustele asuvad paljud kõrghariduse omandajad õpingute ajal tööle ka töökogemuse omandamiseks. Tööle asumine on muutunud märgatavalt kergemaks tänu tööturu paindlikumaks muutumisele ning osajaga töötamise järjest suurenevale populaarsusele. On mõistetav, et õpingute ajal erialalises valdkonnas töötamine annab positiivset mõju oskuste ja pädevuse arendamisele. Sarnasele järeldusele on oma töödes jõudnud paljud erinevate riikide teadlased (nt Beerkens jt, 2010; Kong jt, 2010; Läti Ülikool, 2007; Reiska, Roosalu, Tamm, Täht, Unt; 2012).

1.5.1. Nõudmised töökogemusele

Järjest enam nõutakse juba tööturule sisenejatel vastavasisulise töö kogemust. Haridust tõendava diplomi olemasolust peavad paljud tööandjad olulisemaks oskusi ja teadmisi valdkonnas (nt Aidla jt, 2011; Lucas ja Lamot, 1998; Ryan, 2001). Suuremat töökogemust ootavad kandideerijatelt rohkem Venemaa ning endise Nõukogude Liidu liikmesriikide tööandjad. Ühisosa ülikoolide pakutavate teoreetiliste teadmiste ning tööandjate poolt eeldatavate praktiliste oskuste vahel on seega muutumas väiksemaks, mis näitab, et

kõrgkoolide poolt pakutava hariduse kvaliteet ei vasta tööandjate ootustele. (Roshchin ja Rudakov 2016). Samas on oluline välja tuua, et tänu tehnoloogia arengule on rohkem stratifitseeritud ka tööturg – palju on juurde tulnud uusi ameteid, mis nõuavad töötajatelt väga spetsiifilisi oskusi.

Parema töökogemusega valdkonnas kaasneb näiteks kõrgem töötasu (Beerkens jt 2011). Venemaal läbi viidud uuringust selgus, et et lisaks kõrgemale palgale muutub töökogemuse olemasolul lühemaks töötamiseks kuluv aeg (Roshchin, 2006, Roshchin ja Rudakov, 2016 kaudu). Lamot ja Lucas (1998) leidsid, et lisaks otsesele töökogemusele hindavad tööandjad ka töötamise käigus omandatud kõrgemat enesekindlust probleemidega tegelemisel ning oskust inimestega suhelda. Tallinna Ülikooli poolt läbi viidud kvalitatiivses uuringus, mille käigus küsitleti lisaks tudengitele tööandjaid, leidsid viimased, et konkreetset läbitud aineid ei ole tööturul konkureerides niivõrd olulised, tähtsamaks pidasid nemadki töökogemust või töötamise käigus omandatud oskusi, nende olemasolu järgi on kõige mugavam ja praktilisim viis vabale töökohale kandideerijaid eristada (Reiska jt, 2012).

Noorte teadlikus valitsevast olukorrast on võrdlemisi kõrge – ei ole haruldane, kui tööturule sisenetakse juba gümnaasiumiõpingute ajal selleks, et teadlikult töökogemust omandada (Evans jt 2009; Gwosć jt, 2011; Gwosć jt, 2015). Taaskord ei ole tegemist ainuüksi Euroopale või näiteks Ameerika Ühendriikidele omasega. Kõige olulisemaks põhjuseks tööturule sisenemisel õpingute ajal nimetasid Hiina tudengid just töökogemuse omandamist (73% vastanutest), millega üritatakse nad parandada tööle saamist väga tiheda konkurentsiga Hiina turul (Kong jt 2010; Morrison ja Oi I, 2005). Tudengite seas läbi viidud uuringutes toovad lisaks töökogemusele tudengid ise töötamise eelistena välja uute inimestega tutvumise, aktiivsema sotsiaalelu ning võimaluse keskkonna vahetuseks (Lucas ja Ralston, 1997). Lisaks tõid Curtis ja Shani (2002) oma uuringus välja oluliselt paranenud sotsiaalsed oskused, enesekindluse kasvu ning parema teooria ja praktika seostamise ning Morrison ja Oi I (2005) parema ajaplaneerimisoskuse.

1.5.2. Praktika

Eelnevalt välja toodust selgus, et lisaks majanduslikele põhjustele peetakse oluliseks ka töökogemuse omandamist. Üheks viisiks seda omandada tööle asumata võiks olla koolipoolne praktika. See annaks kõrgkoolidele paremad võimalused kaasas käia muutuvate nõudmistega

tööturul. Osalus- ja/või vaatluspraktika on praegugi paljudesse õppekavadesse lisatud kas kohustuslike või vabaainetena, kuid nende maht on tihti võrdlemisi minimaalne. Näiteks sotsioloogia, sotsiaaltöö ja-poliitika erialal õppides on võimalik praktikana läbida ligikaudu 7% kohustuslikust õppekavast.

Ühendkuningriikide Worcesteri ülikoolis läbi viidud uuringus leidsid Evans jt (2009), et 58% uuritavatest on õpingute kõrval hõivatud tööga, umbes pooled neist valdkonnas, mis ei seostu nende õpitava. Vältimaks sellist olukorda ja pakkumaks tudengitele paremaid võimalusi tööturul, on kõrgkoolidele äärmiselt oluline teha koostööd valdkonnas tööd pakkuvate asutustega, millest saavad kasu nii ülikoolid (modifitseerides oma ainekavasid vastavalt nõudlusele), praktikabaasid (koolitades välja heade oskustega tööjõudu) ning tudengid (saades erialalises valdkonnas vajalikke kontakte ning oskusi) (Kessels ja Kwakman, 2007). Samad autorid toovad välja, et kui märgatav osa tudengkonnast on juba hõivatud töötamisega, siis võiks selle korraldamisel ülikoolidel olla suurem roll – aidata leida tudengitel erialalised praktikakohad, parimal võimalikul juhul võiksid need tudengile tuua ka sissetulekut (ibid).

Lisaks praktikavõimaluste pakkumisele on ülikoolidel oluline osa ka väljaspool loengusaali saadud teadmiste kinnistamisel. On oluline, et õppejõud oskaksid tudengeid juhendada töökogemuse kaudu saadud teadmiste ja oskuste ning teoreetiliste lähtekohtade kokkuviiimisel (Blake ja Worsdale, 2009; Evans jt, 2009).

2009. aasta vilistlaste uuringu tulemustest selgus, et neljandik üliõpilastest ei läbinud oma ülikooliõpingute ajal praktikat ning ligi 80% õpingute käigus praktika läbinutest leidsid selles võimalusi loengutes õpitut rakendada, samas oli ka paljusid, kelle jaoks oli praktika vajalik vaid õpingute lõpetamiseks ning mingit sisulist kasu sellele ei omistanud (Eamets, Krillo ja Themas, 2011). Tehti ettepanek, et kõrgkoolid peaksid eesmärgiks seadma teoreetiliste teadmiste parema seostamise praktikaga (ibid). Laan, Kuusk, Sunts ja Urb (2015) uuringus leidsid peaaegu pooled 2012. aasta vilistlastest, et õppekava ei sisaldanud piisavalt praktikat.

1.5.3. Osaajaga töötamine

Lisaks tavapärasele 40-tunnisele regulaarsete aegade tööle on järjest enam kasutusel sellest erinevaid töötamise viise. See tähendab, et potentsiaalselt on võimalik paremini koordineerida töötamist ning kõrghariduse omandamist.

Töökorralduslikud struktuuralsed muudatused on soodustanud tudengite töehõive suurenemist (Beerkens jt, 2011; Darmody ja Smyth, 2008). Majandustõus põhjustas suureneva vajaduse osaajaga tööliste järele ning tudengid sobivad hästi neid ametikohti täitma (Evans jt, 2009), olles kõrge potentsiaali, hea õppimisvõimega ning samal ajal võrdlemisi paindlikud tööaja suhtes ja nõus töötama ka madalama palga eest (Beerkens jt, 2010)

Osaajaga töötamise ohuks võib saada, et tudengid peavad teatud hetkedel valima, kas tulla vastu tööandjale ja töötada varasemalt kokkulepitust rohkem tunde ja seeläbi puududa loengutest või seada prioriteediks siiski kooliga seonduv (Curtis ja Shani, 2002; Darmody ja Smyth, 2008). Riigiti on märgatavad erinevused osaajaga töötavate tudengite nädala töötundide arvus – kui näiteks Iirimaa on see keskmiselt 14 tundi (Darmody ja Smyth, 2008), siis Eestis, olles selle näitaja poolest Euroopas esirinnas, keskmiselt 20 tundi (Beerkens jt, 2011). Kui pidada täiskohaga õppuri normkoormuseks nädalas 40 tundi, tähendab see, et märgatav osa õppimisele või puhkamisele kuluvast ajast täidab töötav tudeng töökohustustega.

Eurostati statistika järgi (2016) ei ole osaajaga töö enamikes Euroopa Liidu riikides siiski eriti populaarne ning kuigi paljudes riikides on märgata viimase 10 aasta jooksul toimunud minimaalset osaajaga töötamise kasvu, on sellise tööviisi osakaal siiski võrdlemisi marginaalne. Erandina võib välja tuua Hollandi, kus osaajaga töötab koguni 47% tööturul aktiivsetest, samuti Šveitsi (38%) ning Austria (28%). Eesti osaajaga töötavate inimeste osakaal on sarnaselt teiste Balti riikidega veidi alla 10% ning on pigem langustrendis, kerge tõusu on läbinud Soome, kus vastav protsent on 2015 aasta andmete järgi 13%. (ibid).

Seega võib kokkuvõtteks öelda, et tänu muutunud tööturu nõudmistele on osaajaga tööturule sisenemine tudengitel lihtsustanud töötamise ja hariduse omandamise kombineerimist. Lisaks ei ole kõrgharidus tingimata kaasas käinud tööandjate suurenenud ootusega praktiliste tööoskuste omandamiseks vajalike võimaluste pakkumisel. Töökogemuse omandamiseks teevad tudengid sageli kaalutletud otsuse asuda erialalisele tööle juba õpingute ajal, saades seeläbi lisaks töökogemusele ka muid vajalikke oskusi, mida tööandjad kandideerijate vahel valikut tehes hindavad.

1.6. Töötamine ja akadeemiline võimekus

On mõistetav, et töötav üliõpilane peab tegema ajakasutuses kompromisse ja võrreldes ainult õppimisele keskenduva tudengiga saab vähem aega kulutada õppetööga seonduvale. Varasemate uuringute tulemustest (nt Brenman jt, 2005; Callender, 2008; Curtis ja Shani, 2002; Kalenkoski ja Pabilonia, 2008; Kuh, 2008) tuleb välja, et töötavatel tudengitel on keskmisest pigem madalamad hinded, samuti erineb ajakasutus võrreldes ainult õppimisele keskenduvate kaaslastega. Bannoni ja Kingi (2002) valimist hindas 42% osaaajaga töötavatest tudengitest, et ka osaaajaga töötamisel oli negatiivne mõju nende keskmisele hindele. Curtise ja Shani (2002) valimist 48% leidsid, et ainult õppetööle keskendudes oleksid nende keskmised hinded olnud kõrgemad.

Töötaval tudengil on väiksem ajaressurss, mida ta saab kulutada õppetööle. Lisaks sellele ei ole ebatavaline, et osaaajaga tööd alustades võib tööandjaga varasemalt kokkulepitud töötundide arv ajas suurenedada. Seda on põhjendatud näiteks survega tööandja poolt panustada rohkem tööle ning töötaja sooviga oma positsiooni säilitada (nt Curtis ja Shani, 2002; Pickering ja Watts 2000). Suurem hõive tööga jätab vähem aega reaalsele õppetööle ning muule hariduse omandamisega seonduvale (Morrison ja Oi I, 2005), mis väljendub väsimuses ning keskendumisraskuses loengutes, raskuses tähtaegadest kinni pidada ning loengutesse hilinemises (Kong jt, 2010). Curtis ja Shani (2002) leidsid, et 22% osaaajaga töötavatest tudengitest pidid töö tõttu loengutest puuduma. Ameerika Ühendriikide tudengite uuringust selgus, et 53% täiskohaga õppivatest ning samal ajal poole kohaga töötavatest (sealjuures koormusega vähemalt 25 tundi nädalas) tudengitest leidsid, et on töö tõttu pidanud loobuma huvipakkuvatest ainetest (Bannon ja King, 2002). Kong jt (2010) toovad oma uuringus välja, et töötavad tudengid kasutavad väheselt ära ülikoolide potentsiaali näiteks laborite, ülikoolide poolt pakutavate vabaainete või raamatukogude näol.

Samas on mõnedes teadustöodes leitud, et osaaajaga töö (keskmiselt kuni 15 tundi nädalas) ei mõjuta õppeedukust või mõjutab seda pigem positiivselt (Horn ja Berkhold, 1998; King, 2002). Morrison ja Oi I (2005) tõid välja, et Hiina üliõpilased ei leidnud osaaajaga töötamisel olulist negatiivset mõju akadeemilisele edukusele (ei hinnete ega koduste töödele kulunud ajale), loengutes osalemisele, keskendumisvõimele, sotsiaalsele elule ega tervisele. Väiksema koormusega töötajate seas ei leidnud ka Kong jt (2010) olulist negatiivset mõju, vastupidiselt,

väikse koormusega erialases valdkonnas töötamine tõstis uuringus osalenute enda hinnangul keskmist hinnet ning õppevõimet.

Eestis läbi viidud uuringutes leiti, et osaajaga töötamisel on mõju õpingute nominaalajaga lõpetamisele (Aidla jt, 2011; Beerkens jt, 2010). Töötavatel tudengitel on enda hinnangul võrreldes mittetöötavate kaaslastega keskmiselt 5% väiksem tõenäosus lõpetada ülikooliõpingud nominaalajaga (Beerkens jt, 2010). Töötamine rohkem kui 25 töötundi nädalas võib tähendada, et nominaalajaga õpingute lõpetamise tõenäolisus pigem väheneb ja seega õpinguteaeg pikeneb (Aidla jt, 2011). Sellest võib järeldada, et jagades aega täiskohaga õppimise ja umbes poole koormusega õppimise vahel on suure tõenäosusega võimalik õpingud lõpetada tähtaegselt. Aidla jt (2011) leiavad, et kui kõrghariduse diplomi võib omandada õppetöös minimaalselt osaledes, viitab see otseselt ebakvaliteetsele õppeprotsessile.

Kokkuvõtvalt võib erinevate riikide uuringute põhjal öelda, et nii osaajaga kui täisajaga töötamisel on respondentide enda hinnangul negatiivne mõju õppe edukusele: väheneb ajaressurss, mida tudengid saavad panustada õppetöele, vähem saadakse osaleda nii kohustuslikes ainetes kui ka huvipakkuvates vabaainetes ja seeläbi ei kasutata täiemahuliselt ära õppeasutuste poolt pakutavaid võimalusi. Teisalt on näiteid, kus tudengid on hinnanud töötamise mõju õppe edukuse halvenemisele võrdlemisi minimaalseks. Tudengitele seatavad nõudmised ning nende ajaplaneerimise oskused erinevad riigiti.

1.7. Uurimisprobleemi püstitamine, uurimuse eesmärk ja hüpoteesid

Ülikooliharidus on muutunud tavapäraseks haridustee jätkamise viisiks pärast gümnaasiumiõpingute lõpetamist. Ühelt poolt on sellise olukorra põhjustanud muutunud nõuded tööturul, kus kõrgharidus annab märgatava eelise, teisalt on muutunud kõrghariduse staatus ühiskonnas üldiselt, mis võib tähendada, et võrreldes varasemaga omandab kõrghariduse järjest rohkem noori, kes on pärit keerulises majanduslikus olukorras perekondadest.

Eelnevalt välja toodud teoreetiliste materjalide tutvustusest selgub, et ülikooliõpingute kõrvalt töötamine on laialt levinud fenomen. On palju uuritud sellega kaasnevaid positiivseid

tagajärgi, näiteks kõrgem majanduslik heaolu ja töökogemuse omandamine juba õpingute ajal, kui ka negatiivseid tagajärgi, näiteks pikenenud õppeaeg või madalamad hinded. Eesti varasemates uuringutes on tulemused välja toodud enamasti õppeastmete alusel, antud uuringus on valimit kitsendatud õppekoormuse, kõrgkooli tüübi ning akeedi täitmise keele järgi.

Käesoleva töö põhieesmärgiks on valitud tunnuste abil uurida, millised aspektid mõjutavad avalik-õiguslike kõrgkoolide esimese kõrgharidusastme täiskoormusega õppivaid tudengeid tööle asuma.

Eesmärgi uurimiseks seatakse järgmised **hüpoteesid**:

1. majanduslik toimetulek on peamiseks põhjuseks, miks tudengid asuvad tööle

Kirjanduse ülevaatele tuginevalt võib õpingute kõrvalt tööle asumise ühe olulise mõjutegurina välja tuua vajaduse ennast ise üleval pidada. Kuigi üliõpilastele makstakse õppetoetusi, ei pruugi toetus olla piisav ning tagada majanduslikku toimetulekut. Võttes arvesse statistikast lähtuva tarbijahinnaindeksi 40%-list tõusu 10-aastase (2005-2015 aasta) perioodi jooksul võib arvata, et ka elukalliduse kasv mõjutab majandusliku toimetuleku tagamiseks tudengite tööle asumist. Tulenevalt sellest eeldatakse ka antud töös, et majanduslik toimetulek on peamiseks põhjuseks, miks valimis olnud tudengid on õpingutega samaaegselt olnud hõivatud tööga.

2. tudengid töötavad ametites, mis on seotud õpitava erialaga

Paljudest uuringutest on välja tulnud, et õpingute ajal töötamisel peetakse lisaks kõrghariduse omandamise finantseerimisele oluliseks ka erialalise kogemuse omandamist. Seetõttu võib eeldada, et ES IV ja ES V uuringutes osalenud tudengid töötavad valdkondades, mis on seotud õpitava erialaga.

3. madalama sotsiaalse staatusega päritoluperekondadest tudengid töötavad suurema tõenäosusega

Kirjanduse ülevaates äratooduna on üliõpilaste hulgas kasvanud vajadus ise ennast üleval pidada, seda eriti tudengite seas, kelle rahaline toetus päritoluperekonna poolt ei ole toimetulekuks piisav. Seetõttu eeldatakse kolmandas hüpoteesis, et tudengid, kelle

päritoluperekond on madalama sotsiaalse taustaga, peavad õpinguteaegsete kulude katmiseks tööle asuma.

4. enam on tööturul hõivatud mujalt ülikoolilinna saabujad

Kolimine ülikoolilinnadesse võib oluliselt suurendada elamiskulusid. Neljas hüpotees eeldab, et keskkooli lõpetamise järgne kolimine linna, kus asub ülikool, võib suurendada tööle asumise tõenäosust.

2 Metoodika

Antud töös kasutatakse andmete analüüsimiseks kvantitatiivset lähenemisviisi. Andmete iseloomustamiseks kasutatakse kirjeldavat statistikat, keskväärtusi ning seoste võrdlemiseks risttabeleid. Kahe andmestiku kattuvad või ligilähedased tunnused on kodeeritud sarnasteks ning seejärel ühendatud ühte andmestikku. Kui andmestik võimaldab, tuuakse välja ka erinevused aastate vahel. Analüüsimiseks kasutatakse statistikapaketti SPSS 20 ning tulemused vormistatakse MS Excelis.

2.1. Andmed

Käesolev töö kasutab uuringu eesmärgi täitmiseks ES IV ja V käigus kogutud Eesti kohta käivaid andmeid. ES on üle-euroopaline tudengiuuring, mille käigus käsitletakse üliõpilaste kõrghariduseni jõudmise teed, majanduslikku ning sotsiaalset olukorda, tööhõivet ning ajakasutust, uuringu sihtgrupiks on kõikide õppeastmete üliõpilased. Ülesehituselt on tegemist detsentraliseeritud, kuid keskselt koordineeritud uuringuga, kindlaks on määratud põhiküsimused ning iga osalev riik kogub andmed ise (Haaristo, Kirss, Mägi, ja Nestrer, 2011). Rahvusvahelist uuringut on läbi viidud viiel korral, alates 2000. aastast, Eesti on osalenud kolmes viimases uuringus (2008, 2010, 2013) (ibid.). Jaanuaris 2016 alustati kuuenda uuringu ettevalmistamisega, mille tulemused avaldatakse kevadel 2018 (EUROSTUDENTI ... , 2016).

Võrreldes neljandat ning viiendat uuringut, on uuringus osalevate riikide arv kasvanud kuue võrra, vähenenud on uuringus osalevate Eesti ülikoolide arv. Samas on vastajate hulk kasvanud üle viie korra, samuti on kasvanud avalik-õiguslike kõrgkoolide õpilastest vastajate arv rohkem kui kaheksa korda.

Tabel 2. Uuringute üldine kirjeldus

	EUROSTUDENT IV (2008)	EUROSTUDENT V (2013)
Osalenud riigid	25	31
Osalenud Eesti kõrgkoolid	34	29
Vastuseid Eestist (N)	1219	6418
Vastuseid Eesti avalik-õiguslikest kõrgkoolidest (N)	503	4281

Autori koostatud

Selleks, et saada vastused eelnevalt püstitatud hüpoteesidele, rakendati mõlema uuringu puhul kitsendusi. Valimisse jäid järgnevatele kriteeriumitele vastavad inividid:

Õppeaste bakalaureuseaste

Kõrgkool avalik-õiguslikus kõrgkoolis õppivad tudengid

Valimisse jäid järgneva kuue ülikooli tudengid: Eesti Kunstiakadeemia (edaspidi EKA), Eesti Maaülikool (edaspidi EMÜ), Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia (edaspidi EMTA), Tallinna Tehnikaülikool (edaspidi TTÜ), Tallinna Ülikool (edaspidi TLÜ), Tartu Ülikool (edaspidi TÜ). Kõrgkoolide tulemusi eraldi välja ei tooda.

Õppekoormus täiskoormusega õppijad

Ankeedi keel eesti keel

ES V oli võimalik valida ankeedi täitmise keeleks lisaks eesti keelele vene ning inglise keel. Antud uuringus käsitletakse võrreldavuse huvides ankeedi eesti keeles täitnute andmeid, kuna varasemas uuringus selline valik puudus.

Seega kujunes lõplikuks valimi suuruseks vastavalt **270** (ES IV) ning **1869** (ES V) tudengit. Mõlemas uuringus esindasid täiskoormusega õppivad bakalaureusetudengid ligikaudu pooli kõikidest avalik-õiguslike kõrgkoolide vastanuist.

Järgnevalt uuriti uuringule vastajate vanuselist koosseisu. Vastanute vanus kodeeriti nelja kategooriasse – kuni 21-aastased, 22 kuni 24-aastased, 25 kuni 29-aastased ning üle 30-aastased. Tabelist 3 selgus, et kõige enam oli vastanuid mõlema uuringu puhul vanuseklassis kuni 21-aastased, vastavalt 149 ning 1000, selles vanuseklassis oli mõlemal uuringuaastal veidi üle poolte vastanutest. Keskmiseks vanuseks oli 2008. aasta uuringus 23 aastat (noorim vastaja oli 19-aastane ning vanim 45-aastane). 2013. aasta uuringus kattusid eelmise uuringuga nii keskmine- kui miinimumvanus, kuid vanim vastaja oli 57-aastane. 2008. aastal oli vastajate seas naisi 70% (N=188) ning 2013. aastal 75% (N=1387). Rahvuse poolest oli mõlemal aastal kõige enam eestlasi, vastavalt 82% ning 91%, järgnesid venelased (16% ning 7%). Teised rahvused kodeeriti kategooriasse „muud“, mis moodustas vastanutest marginaalse osa – mõlemal juhul 2%.

Tabel 3. Vastajate vanus

Vanuseklass	ES IV		ES V	
	N	%	N	%
kuni 21-aastane	149	55	1000	54
22 kuni 24-aastane	67	25	563	30
25 kuni 29-aastane	23	9	155	8
30-aastane või vanem	31	11	151	8
Kokku	270	100	1869	100

Autori koostatud

Tabelist 4 selgus, et ES IV vastanute hulgas moodustasid enamuse TÜ tudengid (43%), ligikaudu 20% vastanutest õppisid TTÜ-s ning EMÜ-s. ES V vastanutest 40% õppis TLÜ-s, ligikaudu viiendik TTÜ-s ja TÜ-s. Eraldi välja toomata koolides jäi vastanute hulk 10% lähedale. Koguväljalis oli kõige rohkem respondente TLÜ-st, järgnesid TÜ ning TTÜ. Märkatavalt vähem oli vastajaid kõrgkoolides, kus on ka väiksem tudengite hulk.

Tabel 4. Millises kõrgkoolis õpid?

	Kokku		ES IV		ES V	
	N	%	N	%	N	%
Eesti Kunstiakadeemia	103	5	16	6	87	5
Eesti Maaülikool	281	13	53	20	228	12
Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia	65	3	8	3	57	3
Tallinna Tehnikaülikool	414	19	52	19	362	19
Tallinna Ülikool	754	35	26	10	728	39
Tartu Ülikool	522	24	115	43	407	22
Kokku	2139	100	270	100	1869	100

Autori koostatud

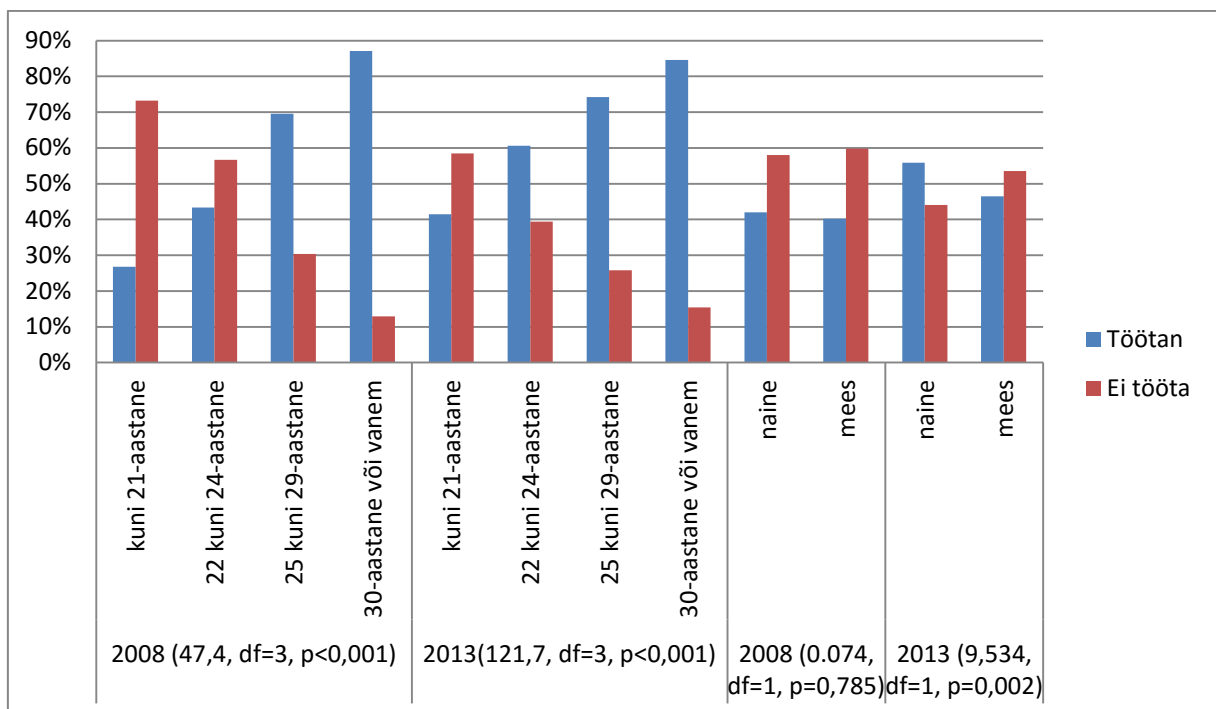
Kuna antud töö eesmärgiks ei olnud otsida erinevusi ülikoolide vahel, siis ei tehta edaspidises analüüsis vahet mitte kõrgkoolide, vaid linnade järgi, kus kõrgkoolid asuvad. Tartus õppis 2008. aastal 62% valimist ning 2013 aastal 34% valimist.

Küsimustikes olnud valik „töötan aeg-ajalt“ ning „töötan regulaarselt“ kodeeriti valikuks „töötan“. Kokku oli vähemalt osaajaga töötavaid tudengeid 2008. aastal 112 ja 2013. aastal 772, töötavad tudengid moodustasid koguvalimist vastavalt 42% ja 54%. Keskmiselt töötas täiskoormusega õppiv bakalaureusetudeng kooli kõrvalt 21 tundi nädalas, 10% töötanutest tegi seda 40 või rohkem tundi.

3 Tulemuste esitus

3.1 Sugu, rahvus, vanus

Statistiliselt olulise hii-ruut näitajaga on sootunnuse osas 2013. aasta andmestik võrreldes 2008. aasta uuringuga läbi teinud kaks muudatust. Lisaks tööga hõivatuse kasvule, on märgatava kasvu läbi teinud ka naiste osakaal, mis on meeste hõivest umbes 10 protsenti kõrgem.

Joonis 1. Töötamine vanuseklasside ja soo lõikes. Autori koostatud

Vanusetunnus kodeeriti parema ülevaate saamise huvides ümber nelja kategooriasse. Risttabeliga uuriti seost vanuse ja õpingute ajal töötamise vahel. Selgus, et mõlemal uuritaval aastal oli kooliõpingute ja töötamise vahel tõusev lineaarne seos, see tähendab, et kõige vähem töötasid tudengid kõige nooremas vanuseklassis. Kõrgeim tööga hõivatus oli 30-aastaste ning vanemate tudengite seas. (Joonis 1). Samas on näha, et 2013. aastaks oli kuni 21-aastaste seas töötamise ning mittetöötamise vahe märgatavalt vähenenud – kui 2008. aastal töötas 27% vanuseklassi kuulujatest, siis 2013.aastal juba 42%.

Tabelist 5 selgub, et rahvusel puudub mõlema aasta andmestike põhjal oluline seos õpingute ajal tööle asumisega.

Tabel 5. Hii-ruut statistik - rahvus

	väärtus	df	p
2008	0,682	2	0,711
2013	1,198	2	0,549
Kokku	0,434	2	0,805

Autori koostatud

3.2 Õppimisega seotud aspektid

Järgnevalt tuuakse välja kirjeldav statistika näitamaks, kui palju õppis mõlemas uuringus erinevates valdkondades bakalaureuseastme tudengeid. Seejärel analüüsitakse töötamise ning õppevaldkonna vahelisi seoseid.

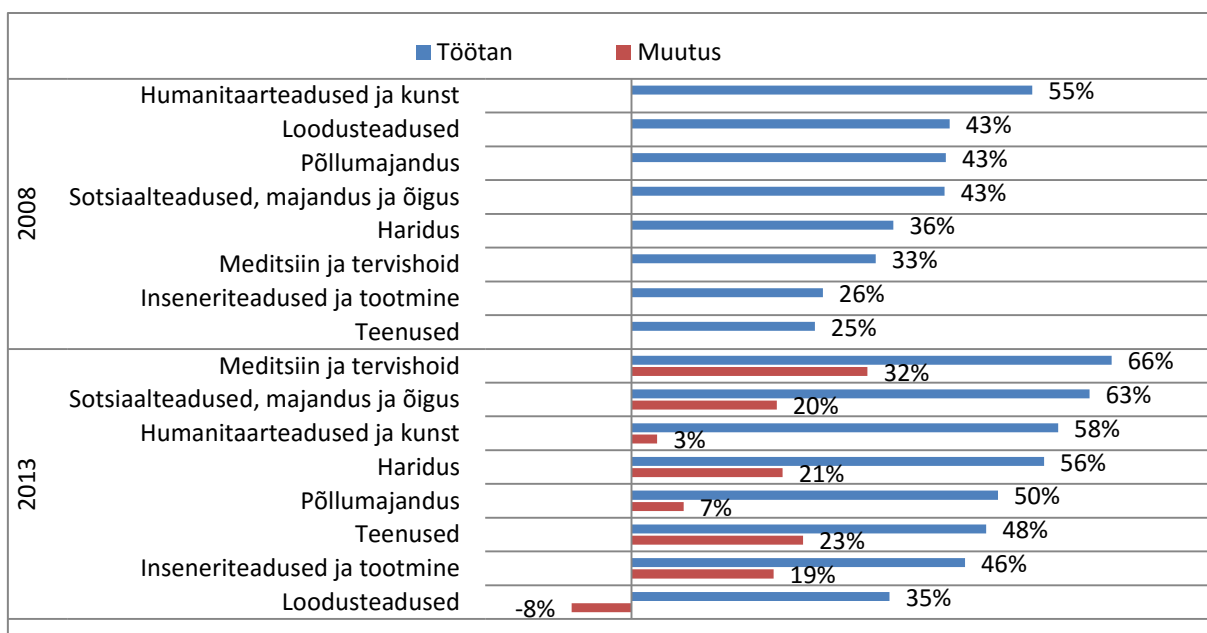
Tabelis 6 tuuakse esmalt välja kirjeldav statistika õppevaldkondade kaupa. Kõige rohkem oli mõlemas uuringulaines osalejaid sotsiaalteaduste, majanduse ja õiguse (30%), humanitaarteaduste ja kunsti ning loodusainete valdkonnas, mõlemas ligi 20%. Kõige vähem respondente oli mõlemas uuringujärgus meditsiini vallas.

Tabel 6. Üliõpilased valdkonniti

2008	N	%	2013	N	%
Sotsiaalteadused, majandus ja õigus	82	30	Sotsiaalteadused, majandus ja õigus	555	30
Humanitaarteadused ja kunst	53	20	Humanitaarteadused ja kunst	383	21
Loodusteadused	53	20	Loodusteadused	292	16
Teenused	28	10	Haridus	233	13
Inseneriteadused ja tootmine	23	9	Inseneriteadused ja tootmine	209	11
Haridus	14	5	Teenused	85	5
Põllumajandus	14	5	Põllumajandus	51	3
Meditsiin ja tervishoid	3	1	Meditsiin ja tervishoid	40	2

Autori koostatud

Joonisel 2 on välja toodud töötavad tudengid õppevaldkonniti. Ainult ühes valdkonnas vähenes 2013. aastaks töötavate tudengite hulk. Kõige enam oli 2008. aastal töötajad humanitaarteaduste ning kunsti vallas (55%), järgnesid loodusteaduste, põllumajanduse ning ning sotsiaalteaduste valdkonnad. Kõige vähem töötas tudengeid inseneriteaduste ja tootmise ning teenuste valdkonnas.

Joonis 2. Töötamine õppevaldkonniti. *Autori koostatud*
2008 (9,617, df=7, p=0,211); 2013 (54,269, df=7, p<0,001)

2013. aasta vastamite puhul ilmneb, et teistest õppevaldkondadest olid rohkem tööga hõivatud meditsiini ja tervishoiutudengid (66%) ning sotsiaalteaduste, majanduse ja õiguse õppevaldkonna tudengid (63%). 2008. aastal oli ainult ühel erialal üle poolte tudengitest tööga hõivatud. 2013. aastaks oli üle 50 protsendi tudengitest hõivatud kuues valdkonnas üheksast.

Loodusteaduste valdkond oli ainuke, mille tudengite tööhõive oli 2008. aasta uuringu põhjal kõrgem viis aastat hiljem läbi viidud uuringust – 2013. aastaks oli toimunud 8-protsendiline langus. Kõikides teistes valdkondades oli töötamine muutunud laialdasemaks, kõige enam tõusis hõive meditsiini ning tervishoiu valdkonnas – 32%. Üheks nii suure muutuse põhjuseks võib olla 2008. aasta valimi antud valdkonna vastuste madal hulk. Ligikaudu viiendiku võrra on suurenenud hõive teenuste, hariduse, sotsiaalteaduste, majanduse ja õiguse ning inseneriteaduste ja tootmise valdkonnas.

Tabel 7. Töö seotus õpitava erialaga

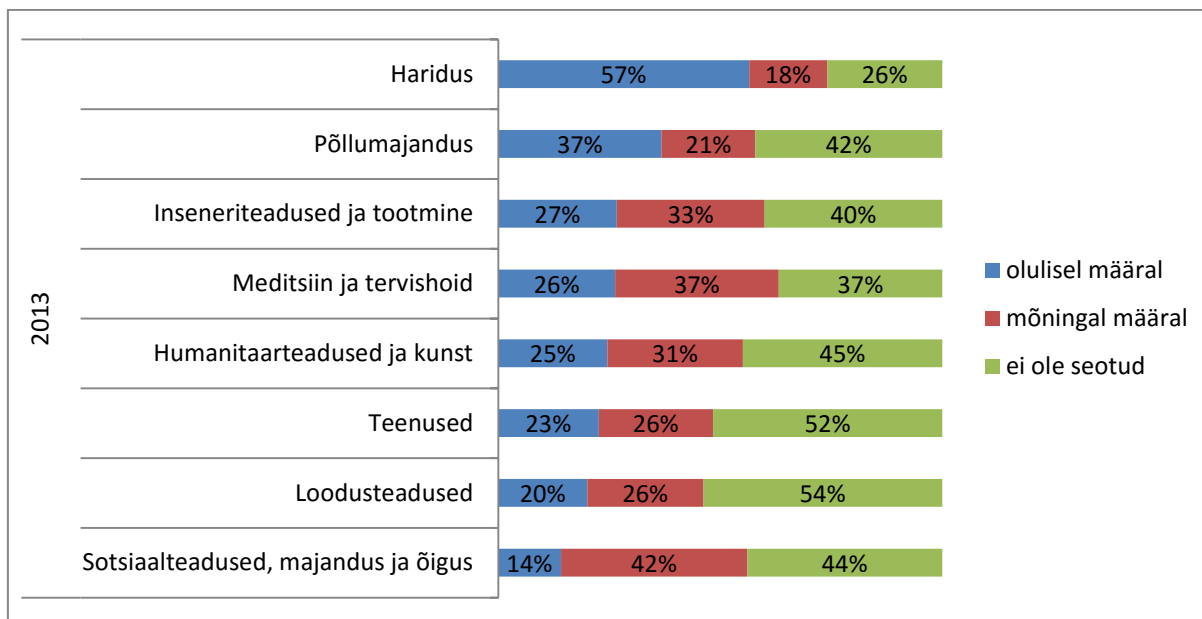
Aasta	2008		2013	
	%	N	%	N
ei ole seotud	45%	50	43%	329
olulisel määral	29%	32	25%	196
mõningal määral	27%	30	32%	249

Autori koostatud

Järgevalt uuriti, mil määral on õpingute ajal tehtav töö seotud õpitava erialaga (Tabel 7). Selgus, et valdav enamus töötavatest tudengitest tegi seda alal, mis ei ole õpitava erialaga üldse seotud. Olulisel määral seotuks hindasid oma töö vastavalt 29% ning 25% töötanust. Kahe uuringu võrdluses on toimunud muutus mõningal määral seotuks peetava tööga – kui ES IV vastanute osas hindasid oma tööd mõningal määral seotuks 27% vastanustest, siis ES V vastanute hulgas tundsid mõningat seotust 5% rohkem vastajaid. Selleks, et töö seotust õpitava erialaga lähemalt uurida, koostati risttabel. Kuna 2008. aasta uuringu valim ei vastanud antud juhul hii-ruut statistiku tingimustele, ei ole selle uuringujärgu tulemusi eraldi välja toodud.

Joonisele 3 on koondatud 2013. aasta uuringu tulemused (84,709, $df=14$, $p<0,001$). Kõige enam oli õpitava erialaga olulisel määral seotud valdkonnas töötavaid tudengeid hariduse valdkonnas (57%). Kõige vähem töötas erialalisel tööl sotsiaalteaduste, majanduse ja õiguse tudengeid, samas hindasid viimati nimetatud valdkonna töötavad tudengid kõige kõrgemalt oma töö seotust mõningal määral. Sellise hinnangu andsid 42% valdkonnas vastanustest, ka meditsiini ja tervishoiu valdkonnas oli selline hinnang võrdlemisi kõrge, ulatudes 37 protsendini. Üle poolte loodusteaduste ja teenuste valdkonnas töötanustest ei teinud seda erialalises valdkonnas.

Uuritud valimis töötas valdkonnas, mis omas vähemalt mingit seost õpitava valdkonnaga 57% vastanustest, 43% töötas muus valdkonnas.

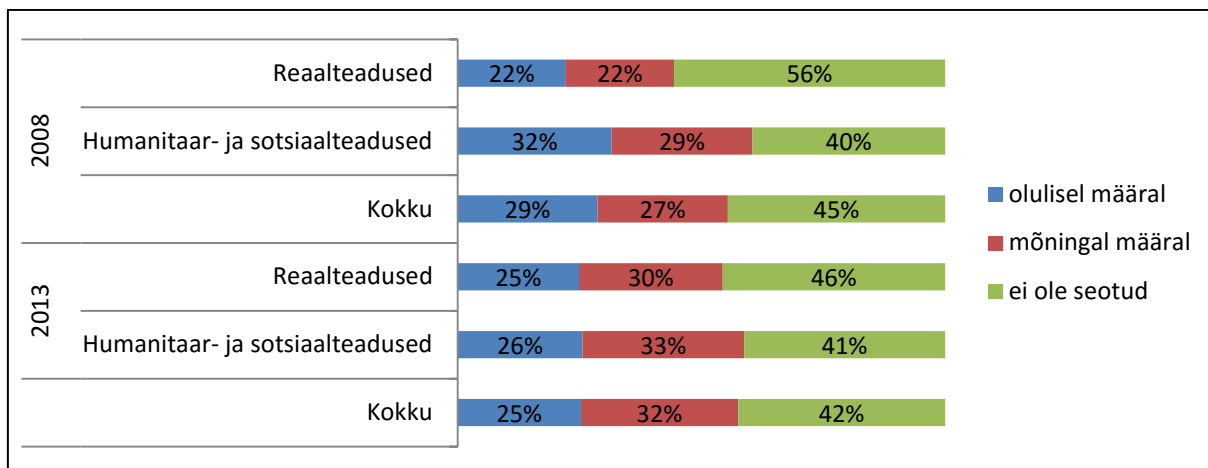

Joonis 3. Töö seotus õpitava erialaga (2013). *Autori koostatud*

Kuna töö autor soovis välja tuua võimalikku muutust kahe uuringu vahel, kodeeriti 8 valdkonda kaheks teadussuunaks:

- reaalteadused (loodusteadused; inseneriteadused ja tootmine; põllumajandus; meditsiin ja tervishoid)
- humanitaar- ja sotsiaalteadused (haridus; humanitaarteadused ja kunst; sotsiaalteadused, majandus ja õigus; teenused)

Ümberkodeerimise tagajärjel muutusid andmed võrreldavaks ka ajaliselt. Hii-ruut statistikute (2008 – 2,576, df=2, p=0,276; 2013 – 1,289, df=1, p=0, 525) võrdlusest ilmnes, et olulisi erinevusi töövaldkonna ja teadussuuna seotuse vahel välja tuua ei saa. Sarnased hinnanguid andsid nii reaali- kui humanitaarteadusi õppivad töötavad tudengid.

Joonis 4. Töö seotus õpitava teadussuunaga. *Autori koostatud*

Jooniselt 4 selgus, et 2013. aastaks tõusis 3% reaalteadusi õppivate tudengite hulk, kes töötasid olulisel määral õpitava erialaga seotud valdkonnas. 8% lisandus neid, kes pidasid oma tehtavat tööd mõningal määral seotuks õpitava erialaga. 10% vähenes reaalteadusi õppivate tudengite hulk, kes olid hõivatud erialavälises ametis.

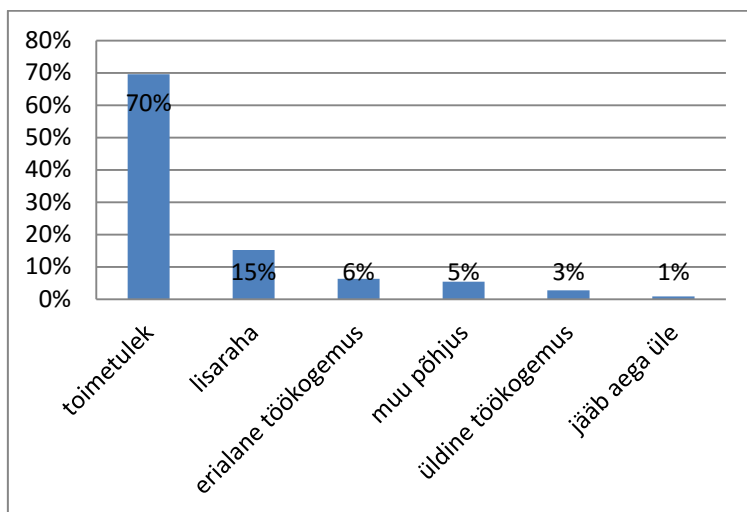
Humanitaarteadusi õppivate tudengite hulgas vähenes 6% olulisel määral õpitava erialaga seotud tööd tegevate tudengite arv. Võrreldes varasema uuringuga leidis 2013. aastal 4% enam tudengeid, et nende tehtav töö oli mõningal määral seotud õpitava erialaga.

Kokkuvõtvalt vähenes tudengite hulk, kes pidasid oma tööd olulisel määral või üldse mitte seotuks õpitavaga. Kasvas tehtavat tööd mõningal määral erialaga seotuks pidavate tudengite hulk.

3.3 Töötamise põhjused

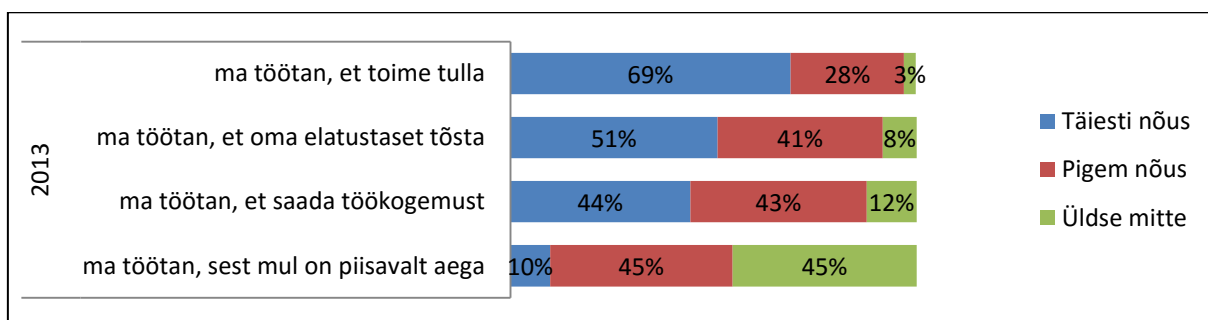
Järgnevalt uuritakse peamisi töötamise põhjuseid. ES IV paluti vastajatel nimetada peamine põhjus, miks tööle asuti. ES V kasutas sama küsimuse uurimiseks Likerti 5-palli skaalat („Kuivõrd nõustud väitega, et...“). See põhimõtteline erinevus muutis küsimuste võrreldavaks kodeerimise ühte andmestikku võimatuks. Seega antakse järgnevalt kirjeldava statistikaga ülevaade uuringutest eraldi.

Joonisel 5 on välja toodud peamised põhjused, miks tudengid töötasid 2008. aastal. Valdav enamus vastanutest (70%) pidas peamiseks põhjuseks toimetulekut. 15% vastanutest olid sisenenud õpingute kõrvalt tööturule lisaraha teenimiseks. 6% vastanutest tõid välja, et töötamise peamiseks põhjuseks on erialalise töökogemuse omandamine.

Joonis 5. Mis on peamine põhjus, miks sa töötad? (2008) *Autori koostatud*

2013. aasta uuringu vastused peamistele põhjustele, miks tööturule siseneti, on ära toodud Joonisel 6. Likerti 5-palli skaala kodeeriti ümber kolmeks vastusevariandiks – täiesti nõus, pigem nõus ning üldse mitte nõus.

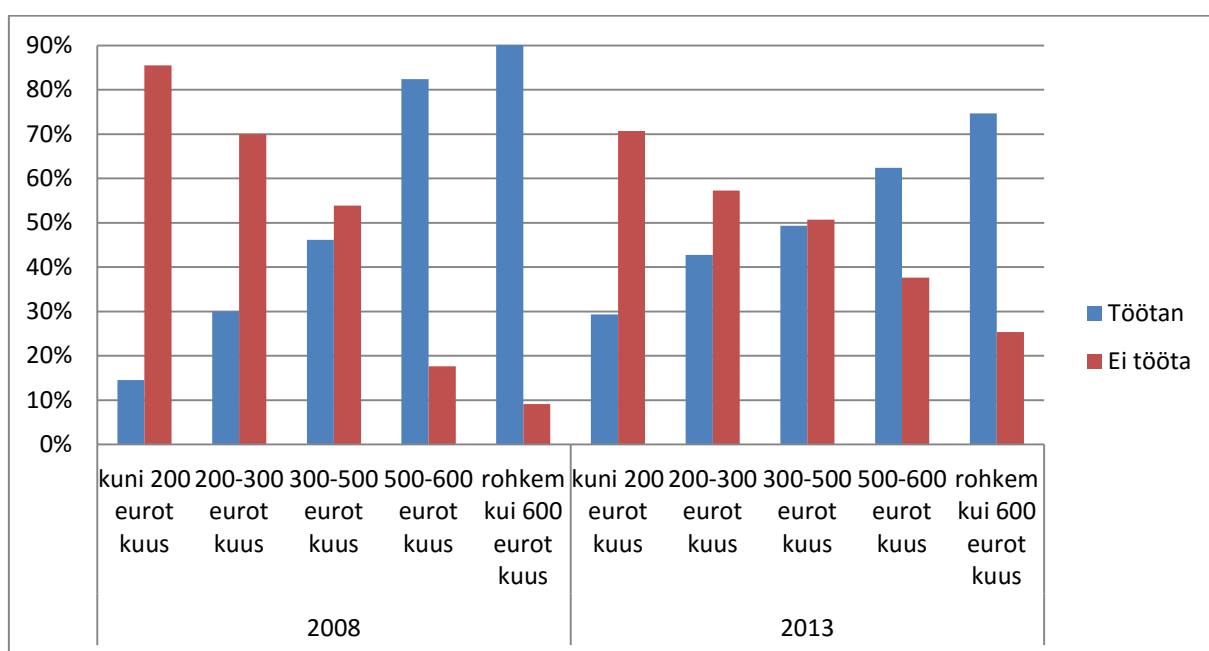

Joonis 6. Kuivõrd nõus oled väitega, et... (2013) *Autori koostatud*

Kõige olulisemaks põhjuseks kooli kõrvalt töötamisele hinnati, et ilma töötamata ei oleks majanduslikult toime tulnud. Sellise vastusevariandiga nõustus täielikult 69% vastanutest. Samuti hinnati töö põhjusena kõrgelt soovi tõsta oma elatustaset ning töökogemuse

omandamist. Vaid 10% olid täiesti nõus väitega, et liigne vaba aeg on peamiseks töötamise põhjuseks.

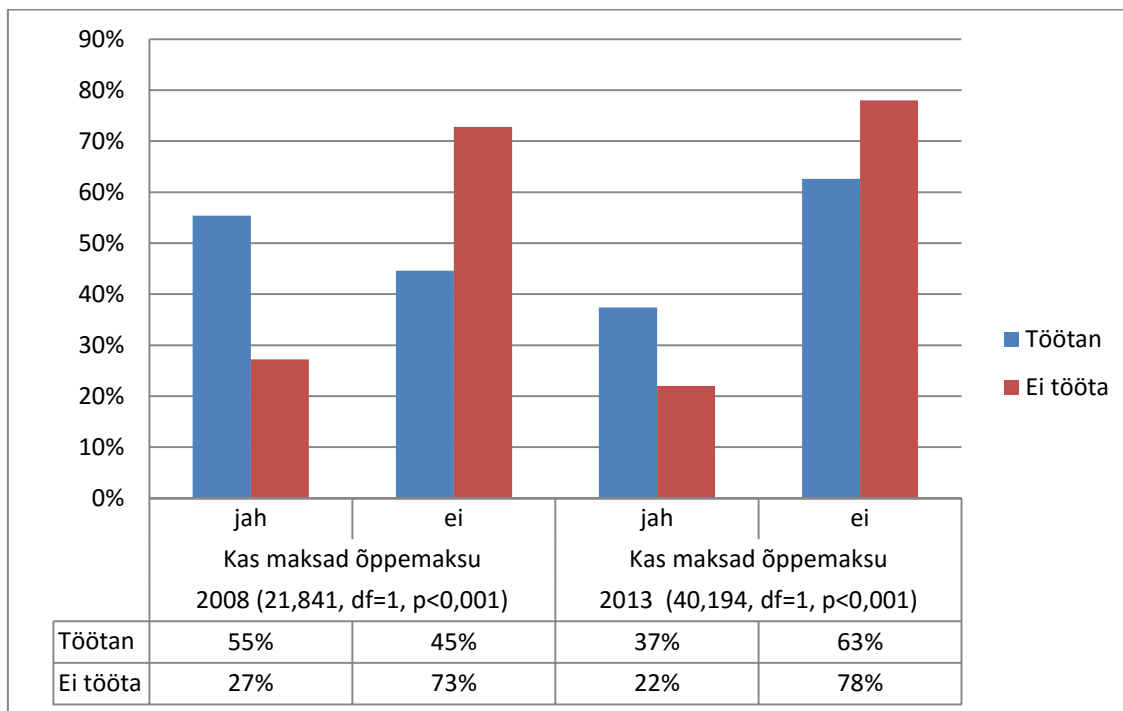
Mõlemas uuringus esitati vastajatele küsimus, millega paluti hinnata, kui suure summaga tuleksid tudengid täiskohaga õppides toime ilma tööil käimata. ES IV küsimustikus olid vastusevariandid 1000-krooniliste vahemikena, maksimumiks oli „rohkem kui 9000 krooni“. ES V uuringus olid variandid samale küsimusele 100-euroste vahemikena, maksimumiks „rohkem kui 1200 eurot“. Võrreldavuse ja asjakohasuse huvides on antud uuringu andmestiku vastavad tunnused ümber kodeeritud eurodesse.

Joonis 7. Summa, millega tuleks toime töötamata. *Autori koostatud.*

Analüüsi käigus selgus, et töötavate ja mittetöötavate tudengite ootused summale, millega oleks võimalik ära elada ilma tööil käimata, erinevad statistiliselt olulisel määral. Hii-ruut statistiku väärtuseks oli 2008. aastal 67,366 (df=4, p<0,001), 2013. aastal 105,226 (df=4, p<0,001) ning koguvalimis 170,185 (df=4, p<0,001). Jooniselt 7 on näha, et mõlemal uuringuaastal olid töötavatel tudengitel selgelt kõrgemad ootused summale, millega ära elaksid ilma tööil käimata. Töötavate tudengite hinnangud domineerisid selgelt vahemikes „500-600 eurot kuus“ ning „rohkem kui 600 eurot kuus“. Mittetöötavatel tudengitel on ootused märksa madalamad. Kõige lähedasemad olid töötavate ja mittetöötavate tudengite hinnangud toimetulekuks vajalikule summale vahemikus 300-500 eurot.

Üheks suureks pidevaks väljaminekuks võib tudengi jaoks olla õppemaksu tasumine. Õppemaksu tasumise ja õpingute ajal töötamise vahel valitseb statistiliselt oluline seos mõlemal uuringuaastal.

Joonis 8. Seos õppemaksu ja töötamise vahel. *Autori koostatud*

Jooniselt 8 on näha, et ES IV andmestikus oli võrreldes hilisema küsimustevooriga märksa rohkem neid, kes töötavad ja maksavad õppemaksu. Vastavalt töötas 2008. aastal 55% tasulisel kohal õppijatest ja 2013. aastal 37%. Koguvaimist töötasid 40% õppureid, kes tasusid õppemaksu.

3.4 Sotsiaalmajanduslikud aspektid

Eestis asuvad avalik-õiguslikud kõrgkoolid Tallinnas ja Tartus, seega võib eeldada, et paljud tudengid, kes soovivad oma õpinguid jätkata just seda tüüpi kõrgkoolides, peavad selleks Tallinnasse või Tartusse kolima. Kirjeldavast statistikast nähtub, et 70% tudengitest lõpetasid oma keskkooliõpingud väljapool nimetatud linnasid. Selle fenomeni täpsemaks uurimiseks kodeeriti kahest algandmestikust uus tunnus, mis võimaldab välja tuua elukohamuutuse keskkooliaegse ning ülikooliaegse linna vahel.

Eraldi on välja toodud tudengid, kes:

- jätkasid ülikooliõpinguid samas linnas, kus lõpetasid keskkooli
- kolisid ühest ülikoolinnast teise
- kolisid muust linnast ülikoolilinna
- kolisid mujalt ülikoolilinna.

Tekkis 8 kategooriat:

Tabel 7. Tudengite mobiilsus

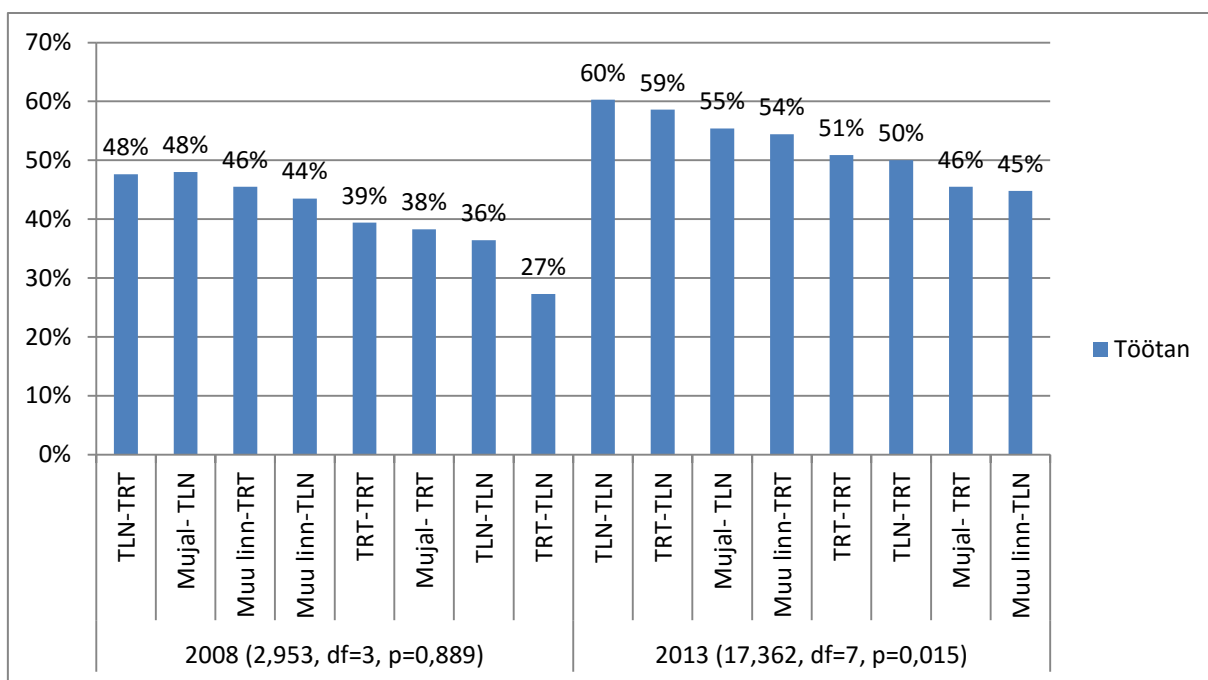
	2008	2013	Kokku
Elasin keskkooliõpingute ajal Tallinnas, jäin Tallinnasse	44	422	466
Elasin keskkooliõpingute ajal Tallinnas, kolisin Tartusse	42	90	132
Elasin keskkooliõpingute ajal Tartus, kolisin Tallinnasse	11	55	77
Elasin keskkooliõpingute ajal Tartus, jäin Tartusse	33	125	158
Elasin keskkooliõpingute ajal muus linnas, kolisin Tallinnasse	22	414	436
Elasin keskkooliõpingute ajal muus linnas, kolisin Tartusse	46	253	299
Elasin keskkooliõpingute ajal mujal, kolisin Tallinnasse	25	332	357
Elasin keskkooliõpingute ajal mujal, kolisin Tartusse	47	167	214

Autori koostatud

Tabelist 7 on näha, et samasse linna, kus lõpetati keskkooliõpingud, jäid edasi õppima 624 tudengit, seega pidid õpinguteks kolima 1515 bakalaureusetudengit. Tallinnast Tartusse või vastupidi kolis 209 tudengit, ülejäänud 1306 tudengit olid nimetatud linnadesse saabunud kas muudest linnadest või väiksematest haldusüksustest.

Mobiilsuse ja kõrgkooliõpingute ajal töötamise vahel valitseb koguvalimis statistiliselt oluline seos. Võib väita, et aktiivsemad olid tööturul tudengid, kes pidid haridustee jätkamiseks kolima.

Jooniselt 8 on näha, et ES IV vastanute hulgas oli kõige enam töötavaid tudengeid Tallinnast Tartusse ja mujalt Tallinnasse kolijate hulgas. Veidi vähem töötasid mõnest teisest linnast Tartusse ja Tallinnasse kolinud. Kõigi nimetatud kategooriate puhul oli hõivatuid üle 40%. Kõige vähem oli tööga hõivatuid Tartust Tallinnasse kolijate hulgas, vähemalt osaajaga töötajaid oli nende hulgas neljandik koguhulgast.

Joonis 8. Mobiilsuse seos töötamisega. *Autori koostatud*

2013. aastal oli kõige rohkem hõivatuid nende hulgas, kes jätkasid oma õpinguid Tallinnas (60%), vaid 1 protsent vähem oli hõivatuid Tartust Tallinnasse kolijate hulgas. Kõige vähem oli hõivatuid muust linnast Tallinnasse kolijate hulgas.

Koguvalimis domineerisid töötajate hulgas valdavalt mujalt ülikoolilinnadesse kolijad, erandiks olid Tallinnas keskkooli lõpetanud ning samas linnas ülikoolis käivad tudengid. Muudest linnadest Tartusse kolijate hulgas oli tööhõive 10% kõrgem kui muudest linnadest Tallinnasse kolijate seas. Kõige vähem oli hõivatuid mujalt Tartusse kolijate seas.

Selgemate tulemuste saamiseks mobiilsuse võimalikust mõjust töötamisele kodeeriti mobiilsuse tunnus binaarseks, valikusse jäid „kolisin ülikoolilinna“ ning „ei pidanud ülikooli astumiseks kolima“. Selgus, et mobiilsuse ja tööleasumise vahel seost ei valitse, samaväärselt

ülikoolilinna kolijatega töötavad need, kes on keskkooli lõpetanud Tallinnas või Tartus ning jäänud samasse linna. (Lisa 2)

Järgnevalt uuritakse töötavate tudengite võimalikku seost vanemate haridustasemega. Selleks kodeeritakse vanemate haridusastmed ISCED (Rahvusvaheline ühtne hariduse liigitus) kategooriatesse (Lisa 3).

Tabelis 8 välja toodud risttabeli hii-ruut statistikum ei näita olulist seost ema või isa kõrgema lõpetatud haridusastme ning töötamise vahel. Mõnetine erinevus tuleb välja vaadeldes 2013. aasta tulemusi – keskmisest veidi enam olid tööturul hõivatud tudengid, kelle emal oli kõrgharidus, edestades 15% võrra neid vastanuid, kelle emal on kesk- ja kutseharidus. Kõige enam mittetöötavaid tudengeid oli nende hulgas, kelle mülemal vanemal oli kõrgharidus, kuid kesk- ja kutsekeskharidusega vanemate lapsi oli kõikidel juhtudel vähem vaid mõni protsent.

Tabel 8. Seos töötamise ja vanemate haridustaseme vahel

			Isa haridus			Ema haridus		
Kas töötad vähemalt osalise koormusega?	Uuringu aasta		PH	KKH	KH	PH	KKH	KH
	2008	Ei	N	10	63	72	3	58
		%	7%	43%	50%	2%	37%	61%
Jah		N	7	44	52	2	53	57
		%	7%	43%	51%	2%	47%	51%
2013	Ei	N	133	215	225	80	207	313
		%	23%	38%	39%	13%	35%	52%
	Jah	N	155	267	238	87	250	352
		%	24%	41%	36%	13%	36%	51%

PH- põhiharidus; KKH - kesk- ja kutsekeskharidus; KH - kõrgharidus.

Autori koostatud

Tudengitel paluti mõlemas uuringus anda hinnang oma vanemate sotsiaalmajanduslikule staatusele skaalal 1-10. Esmalt uuriti hinnangute ning õpingute ajal tehtava töö võimalikku seost koguvalimis. Kirjeldava statistika järgi langesid tudengite poolt antud hinnagud normaaljaotusesse, nii keskmine hinnang kui mood oli 5. Pearsoni hii-ruut statistiku (14,845, df=9, p=0,095) järgi võib väita, et hinnangud perekonna sotsiaalmajanduslikule staatusele ei omanud õpingute ajal töötamisega statistiliselt olulist seost.

4 Arutelu

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli valitud tunnuste abil uurida, millised aspektid mõjutavad avalik-õiguslike kõrgkoolide esimese kõrgharidusastme täiskoormusega õppivad tudengeid tööle asuma. Selle uurimiseks sõnastati neli hüpoteesi.

Esimeses hüpoteesis väideti, et „Majanduslik toimetulek on peamiseks põhjuseks, miks tudengid asuvad tööle.“

Kvantitatiivsest uuringust võib antud valimi põhjal väita, et peamiseks põhjuseks, miks täiskoormusega õppiv Eesti bakalaureuseastme avalik-õigusliku ülikooli tudeng asub vähemalt osaajaga palgatööle, on majandusliku toimetuleku tagamine. Antud tulemused pole omapärased ainult Eestile, sarnaste näitajateni on oma uuringutes jõudnud paljud – näiteks Bosworth, Ford ja Wilson (1995); Blake ja Worsdale (2009); Brenman jt (2005); Evans jt (2009); Curtis ja Shani, (2002); Darmody ja Smyth, (2008); Kalenkoski ja Pabilonia, (2008); King, (2003). On oluline välja tuua, et sotsiaalmajanduslik kontekst võis avaldada mõju võrdlemisi kõrgele tööhõivele tudengite seas – 2008. aastal algas majanduskriis ning 2013. aastal toibus majandus aeglaselt kriisist. Tarbijahinna indeksi võrdlus uuritavas ajavahemikus näitas, et 2013. aastaks olid hinnad võrreldes 2008. aastaga tõusnud 14% (Statistikaamet, 2016), samas õppetoetusi sel ajavahemikul ei tõstetud.

Selgus seos töötamise ning märgatavalt kõrgema summa vahel, millega ühes kuus töötamata ära elaks. Kuigi keskmiselt hindasid mõlemal uuringuaastal vastanud, et kuni 500 eurot oleks piisav summa toimetulekuks, kuvab vastustest, et töötavatel tudengitel on märgatavalt kõrgemad nõudmised elustandarditele. Keskmine õppetoetusteks makstav summa moodustas samal ajal suurusjärgus kümnendiku piisavaks peetavast.

Tihti tähendab avalik-õiguslikku ülikooli astumine tudengile kolimist kas Tallinnasse või Tartusse ning iseseisva elu alustamist, mis suurendab oluliselt kulutusi elamispinnale. Teisalt suurendab töötamise tõenäolisust ka tasulisel kohal õppimine. Õppemaksu tasumise ja töötamise vahelise seose uuring näitas, et 40% töötavatest tudengitest on tasulisel õppekohal.

Lisaks hindasid vastajad töötamise põhjusena võrdlemisi kõrgelt ka lisaraha teenimise võimalust. See on kooskõlas Beerkens jt (2010); Beerkens jt (2011) ning Aidla jt (2011) uuringutes välja toodud tulemustega.

Kokkuvõtvalt võib analüüsile põhinedes väita, et erinevate välja toodud mõjutegurete koosmõjul on just majanduslik toimetulek peamiseks põhjuseks, miks tudengid õpingute ajal tööle asuvad. **Esimene hüpotees leidis kinnitust.**

Teises hüpoteesis väideti, et „Tudengid töötavad valdavalt ametites, mis on seotud õpitava erialaga.“

Erialase töö kogemust peetakse tööturul suureks eeliseks. Selle omandamine avardab erialalist silmaringi, annab vajalikke tutvusi valdkonnas ning võimaldab teooriat ja praktikat sünteesida.

Käesoleva töö analüüsist selgus, et ligi pooled töötavatest tudengitest ei tee seda erialalises valdkonnas. Erialaga tugevalt seotuks hindas oma tööd neljandik vastanuist. Ajalisest võrdlusest ilmnnes, et sagedamini töötati ametites, mis olid mõningal määral seotud õpitava teadussuunaga.

Üheks põhjuseks võib olla õpitava eriala spetsiifilisus, kus töötajatelt nõutakse teatavat kvalifikatsiooni või töökogemust, mida tudengil veel pole ja seeläbi pole erialalisele tööle asumine võimalik. Teisalt on võrdlemisi levinud õpingute ajal töötamine niinimetatud tudengitöödel, kus erialalise töö kogemusest olulisem on töö sotsiaalne pool, millest võib pärast õpingute lõppu siiski kasu olla. Näiteks leidsid Lammot ja Lucas (1998), et lõpetamisejärgselt tööturul konkureerides hindavad tööandjad kõrgelt ka kandideerija töökogemust muus valdkonnas.

Kokkuvõtvalt saab siiski väita, et mingigi seose oma töö ning õpitava eriala vahel leidsid rohkem kui pooled vastanuist. **Teine hüpotees leidis kinnitust.**

Kolmandas hüpoteesis väideti, et „Madalama sotsiaalse staatusega päritoluperekondadest tudengid töötavad suurema tõenäosusega.“

Seisukoht, et madalama haridustasemega vanematega perekondadest pärit noored on sunnitud toimetuleku tagamiseks õpingute ajal tööle asuma (Darmody ja Smyth, 2008; Hodgson ja Spours, 2001; Trow 1999) antud uuringus statiliselt olulist kinnitust ei leidnud. Vanemate haridustasemel puudub selgelt oluline mõju õpingute ajal töötamisele. Mõneprotsendiliste erisustega tõusis esile, et pigem on hõivatud noored, kelle ema on kõrgharidusega ning isa vähemalt keskharidusega. Siiski tuleb meeles pidada, et vahed olid äärmiselt marginaalsed

ning põhjanevaid järeltusi nende põhjal teha ei saa. Sarnasele järeltusele jõudis ka Aidla jt (2011). Mõlemal vanemal oli kõrgharidus ligikaudu pooltel vastanutest, mis iseenesest näitab Eesti kõrghariduse võrdlemisi laialdast levikut. Võib ennustada, et kõrgharidusega vanematega tudengite hulk on seeläbi pigem kasvamas. Seda olukorda on põhjustanud ühelt poolt tööturu nõuded – praktiliselt igale ametikoha eelduseks on kõrghariduse olemasolu. Kõrghariduse kuvand on märgatavalt muutunud – ülikoolist omandatud kraad pole enam privileeg vaid laialdaselt kättesaadav.

Teine tunnus, mille kaudu antud bakalaureusetöö koostaja lootis leida seoseid või nende puudumisi, oli tudengite poolt antud hinnang nende vanemate sotsiaalmajanduslikule taustale. Kuna vastused langesid normaaljaotusesse, ei olnud see antud juhul võimalik. Selle põhjuseks võis olla küsimuse ülesehitus – 10-pallisel valikul antakse tihtipeale keskmisi hinnanguid. Selle järgi võib väita, et kõige enam on tööturul hõivatud keskmise sotsiaalmajandusliku staatuse hinnanguga vanematega tudengid. Lisaks võib ollal keeruline hoomata ning üldisesse pilti panna niivõrd subjektiivset hinnangut nagu seda on kõrge sotsiaalmajanduslik järg, mis võib inimestele tähendada äärmiselt erinevaid tingimusi. **Kolmas hüpotees ei leidnud kinnitust.**

Neljandas hüpoteesis väideti, et „Enam on tööturul hõivatud mujalt ülikoolilinna saabujad.“

Eesti eripäraks on avalik-õiguslike kõrgkoolide koondumine kahte suuremasse keskusesse – Tallinnasse ning Tartusse. Ülikooliõpingud tähendavad paljudele Eesti gümnaasiumilõpetajatele kodust välja kolimist ning suuremaid kulusid eluasemele ja transpordile.

Tulemustest võis märgata mõningast tendentsi, et rohkem on tööturul hõivatud tudengid, kelle ülikool asub Tallinnas. Kõige kõrgema hõivatusega olid Tallinnas õppivate tudengite seas samas linnas keskkooli lõpetanud vastajad. Selle põhjuseks võib olla soov vaatamata samas linnas õpingute jätkamisele saavutada suurem iseseisvus. Lisaks võib antud andmete põhjal üldistada, et Tallinn eristub Tartust kõrgema tööhõive poolest. Samas ei saa fundamentaalselt väita, et väiksematest linnadest või muudest haldusüksustest ülikoolilinnadesse kolijad oleksid oluliselt kõrgema tööhõivega, ligikaudu pooled nii kolijatest kui samasse linna jääjatest on tööturul aktiivsed.

Antud andmestikega polnud võimalik kontrollida nende tudengite hulka, kes olid Tartusse või Tallinnase kolinud juba gümnaasiumiõpinguid alustades, kuid võib eeldada, et nende hulk on väike ning kokkuvõttes märgatavaid muutusi tulemustes poleks näidanud. **Kokkuvõtteks võib väita, et neljas hüpotees ei leidnud kinnitust.**

4.1 Ettepanekud

Nii teoreetilistest käsitlustest kui analüüsist selgus, et peamiseks töötamise põhjuseks peavad tudengid rahalise toimetuleku tagamist. Riigipoolsed kulud avalik-õiguslikes ülikoolides kvaliteetse hariduse pakkumiseks on kõrged ja nagu statistikast näha, mõjutab õpingute ajal töötamise fenomen keskel läbi pooli täiskoormusega õppivaid tudengeid. Kuigi õppetoetused on tõusnud, pole need jätkuvalt vastavuses keskmise elatustasemega. Töö autor teeb ettepaneku töötada välja meetodika, mis võimaldaks hinnata riiklike tellimuste vastavust tööturu nõudmistega ning selle prognoositavate muutustega. On mõistetav, et pikas perspektiivis pole potentsiaalseid muutusi võimalik ette ennustada, kuna tööturu vajadused võivad kiiresti muutuda.

Võimaliku kokkuhoiu õppekuludelt võiks anda näiteks õppekohtade vähendamine väiksema prioriteetsusega valdkondades. Töö autor ei tee siinkohal ettepanekut õppekavasid sulgeda. Õppekohtade vähendamisel tuleks silmas pidada, et on valdkondi, kus reaalne vajadus võibki olla väikene, kuid mis eesti kultuuri arenemise ning jätkusuutlikuse seisukohalt on siiski vajalikud ning olulised. Kärped teatud valdkondades tooksid kaasa rahalise kokkuhoiu, millega oleks võimalik õppetoetusi suurendada tasemele, mis võimaldaks toime tulla töötamata. Keerulisem sisseastumine tagaks teoreetiliselt, et õppima asuvad tudengid, kes on eriala valides teinud kaalutletud otsuse. Kõrgemate toetustega oleks mõistlik karmistada ülikoolidesse vastuvõtutingimusi, et sõeluda välja tunded, kes oleks valmis ainult õppetööle pühendumata.

Samuti oluliseks peetava erialalise töökogemuse omandamiseks oleks ülikoolidel oluline tõsta õppekavades praktikate osakaalu. Analüüsist selgus, et kuigi valdav osa töötavaid tudengeid teeb seda valdkondades, mis on nende endi hinnalgi mingilgi määral seotud õpitava erialaga, töötavad siiski peaaegu pooled õppurid töökohtadel, mis ei oma ühisosa. Läbi erialaise praktika saaksid tudengid enam kogemust erialal, õppejõududel oleks võimalik toetada

teooriate ning praktikate ühendamist. Samuti ei saa alahinnata saadud tutvuste olemasolu ning muid positiivseid aspekte, mida tudengid töötamise põhjustena välja on toonud.

4.2 Edasiseks uurimiseks

2016/2017 õppeaasta algusega kaotatakse viimased erisusest kõrgharidusõpingute rahastamises ning on toimunud täielik üleminek tasuta kõrgharidusele. Õppetoetuste süsteem pole jätkuvalt vastavuses keskmise elatustasemega. Seega peab autor huvitavaks uurida edaspidi, kuidas ja kas on kõrgharidusreformi jõustumine mõjutanud tudengite töötamise fenomeni.

Otseselt ei ole võimalik antud uuringuga välja tuua, kas töötamisel on otsene negatiivne mõju õpitulemustele või õpingute nominaalaja pikenemisele. Varasemates uuringutes on välja toodud, et keskmiselt kuni 15 tundi töötamist õpingute kõrvalt ei tohiks olulist mõju avaldada (Horn ja Berkhold, 1998; King, 2002, Kong jt 2010). Eesti töötavad tudengid on Beerkens jt, (2010) ise hinnanud, et kuni 25 töötundi nädalas ei mõjuta nende õpitulemusi. Käesoleva töö aluseks oleva andmestiku järgi töötas keskmine bakalaureuseastme täiskohaga õppiv ja samaaegselt töötav tudeng keskmiselt 21 tundi nädalas. Millest võib järeldada, et umbes pooltel töötavatel tudengitel võib olla teatav negatiivne mõju nii õppetulemustele kui ka oht nominaalõppeaja pikenemisele. Töö autor peab uurimisväärses, mil moel tunnevad töötavad tudengid töö mõju akadeemilisele edukusele.

5 Kokkuvõte

Käesolevas bakalaureusetöös analüüsiti, mis aspektid mõjutavad avalik-õiguslike ülikoolide täiskoormusega õppivaid tudengeid tööle asumata. Esmalt andis töö autor ülevaate valdkonda reguleerivatest õigusaktidest ning varasemalt läbi viidud uuringutest ning üldisest statistikast Eestis ja mujal maailmas.

Töö empiiriline osa põhineb EUROSTUDENT IV ja EUROSTUDENT V uuringujärkude Eesti kohta käivatel andmetel. Bakalaureusetöö täitis seatud eesmärgi, töös uuriti, mis on tööle asumise peamised põhjused, kui seotud on tehtav töö õpitava erialaga, vanemate sotsiaalmajandusliku staatuse mõju tööle asumisele ning ülikoolilinna kolimise mõju tööle asumisele.

Selgus, et peamiseks põhjuseks, mis tudengid bakalaureuseastmes tööle asuvad, on majandusliku toimetuleku tagamine. Tudengid töötavad valdavalt valdkondades, milles leiavad mingi ühisosa õpitava erialaga. Tuleb välja tuua, et olulisel määral seotuks hindasid oma tööd neljandik vastanutest ning veidi vähem kui pooled tudengid töötavad ametites, milles ei ole õpitavaga seost. Vanemate haridustaseme ning vastajate poolt antud hinnangu vanemate sotsiaalmajanduslikule tausta ning töötamise vaheliste seoste uurimisel ilmnas, et olulist mõju nimetatud aspektid ei oma. Ülikoolilinna kolimisel ei ilmnenud antud uuringust statistiliselt olulist mõju töötamisele. Nii ülikoolilinnadesse kolinutest kui samas linnas õpinguid jätkavatest tudengitest töötasid ligikaudu pooled.

Peamiseks põhjuseks, miks tudengid tööturul aktiveeruvad, on majandusliku toimetuleku tagamine. Käesoleva töö autor leiab, et on oluline ümber hinnata õppetoetuste süsteem ning tõsta need tasemele, mis võimaldaks tudengitel läbida ülikooliõpingud ilma tööle asumata. Selleks, et omandada praktilist töökogemust õpitavas valdkonnas, tuleb suurendada praktika osakaalu õppekavades.

6 Kasutatud kirjandus

1. Aidla, A.; Jaakson, K.; Kirss, L.; Mägi, E.; Reino, A. (2011) *Uuringu „Üliõpilaste töötamise fenomen Eesti kõrghariduses“ lõppraport*. [URL <http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2014/03/2011-Uliopilaste-tootamise-fenomen-korghariduses.pdf>]
2. Arkoudis, S.; Bexley, E.; Daroesman, S.; James, R. (2013) *University Student Finances 2012: A study of the financial circumstances of domestic and international students in Australia's universities*. Melbourne: The University of Melbourne
3. Bannon, E.; King, T. (2002). *At What Cost? The Price that Working Students Pay for a College Education*. Washington, DC: United States Public Interest Research Group
4. Beerkens, M.; Kirss, L.; Lill, L.; Mägi, E.; Orr, D. (2010). *Missugune on Eesti üliõpilaskond? Uuringu „Õiglane ligipääs kõrgharidusele Eestis“ lõppraport*. Tartu: Ecoprint. Kasutatud 30.04.2016
[URLhttp://www.praxis.ee/fileadmin/tarmo/Projektid/Haridus/Oiglane_ligipaeaes/Toimetised_2_2010.pdf]
5. Beerkens, M.; Lill, L.; Mägi, E. (2011). *University Studies as a Side Job: Causes and Consequences of Massive Student Employment in Estonia*. *Higher Education*, 61:6, 679-692
6. Bexley, E.; Devlin, M.; James, R.; Marginson, S. (2007) *Australian University Student Finances 2006: Final Report of a National Survey of Students in Public Universities*. Melbourne: The University of Melbourne
7. Blake, J.; Worsdale, G.J. (2009) *Incorporating the Learning Derived from Part-Time Employment into Undergraduate Programmes: Experiences from a Business School*. *Journal of Further and Higher Education*, 33:3, 191-204
DOI:10.1080/03098770903026123
8. Bosworth, D.; Ford, J.; Wilson, R. (1995). *Part-time work and full-time higher education*. *Studies in Higher Education*, 20:2, 187-203.
[URL<http://search.ebscohost.com.ezproxy.utlib.ee/login.aspx?direct=true&db=edb&AN=9507113695&site=eds-live>]
9. Brennan, J.; Callender, C.; Duaso, A.; Little, B.; Van Dyke, R. (2005). *Survey of Higher Education Students Attitudes to Debt and Term-Time Working and their Impact on Attainment. A Report to Universities UK and HEFCE by CHERI and London South Bank*. Kasutatud 04.04.2016.
[URL<http://www.universitiesuk.ac.uk/highereducation/Documents/2005/TermTimeWork.pdf>]
10. Callender, C. (2008) *The impact of term-time employment on higher education students' academic attainment and achievement*. *Journal of Education Policy*, 23:4, 359-377, DOI: 10.1080/02680930801924490
11. Curtis, S.; Shani, N. (2002). *The Effect of Taking Paid Employment During Term-time on Students' Academic Studies*. *Journal of Further and Higher Education*, 26:2, 129-138, DOI: 10.1080/03098770220129406
12. Darmody, M.; Smyth, E. (2008) *Full-time students? Term-time employment among higher education students in Ireland*. *Journal of Education and Work*. 21:4, 349-362, DOI: 10.1080/13639080802361091

13. Eamets, R.; Krillo, K.; Themass, A. (2011). *Eesti kõrgkoolide 2009. aasta vilistalaste uuring. Lõpparuanne*. Tartu: Ecoprint. Kasutatud 06.03.2016 [URL https://www.hm.ee/sites/default/files/2012_a_vilistalaste_uuring.pdf]
14. Eesti Statistikaameti kodulehekülg, kasutatud 01.06.2016. [URL http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Majandus/04Hinnad/IA_01.htm]
15. Eesti Statistikaamet. *IA001: Tarbijahinnaindeksi muutus võrreldes varasema aastaga*. Kasutatud 01.06.2016. [URL <http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=IA001&ti=TARBIJAHINNAINDEKSI+MUUTUS+V%D5RRELDES+EELMISE+AASTAGA&path=.%2FDatabase%2FMajandus%2F04Hinnad%2F&lang=2>]
16. Eurostat (2016) Part-time employment rate - %. Kasutatud 06.05.2016. [URL <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/graph.do?tab=graph&plugin=1&pcode=tesem100&language=en&toolbox=data>]
17. *EUROSTUDENTi kodulehekülg*, kasutatud 15.05.2016 [URL <http://eurostudent.eu/>]
18. Evans, C.; Gbadamosi, G.; Obalola, M. A. (2015). Multitasking, but for what benefit? The dilemma facing Nigerian university students regarding parttime working. *Journal of Education and Work*, DOI: 10.1080/13639080.2015.1102212
19. Evans, C.; Gbadamosi, G.; Richardson, M. (2009). Funding full-time study through part-time work. *Journal of Education and Work*, 22:4, 319-334, DOI: 10.1080/13639080903277394
20. Gwosć, C.; Hauschild K.; Mishra S.; Netz, N. (2015) *Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. Synopsis of indicators. Final report. Eurostudent V 2012–2015*. Bielefeld: W. Bertelsmann Verlag.
21. Gwosć, C.; Netz, N.; Orr, D. (2011). *Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. Synopsis of indicators. Final report. Eurostudent IV 2008–2011*. Bielefeld: W. Bertelsmann Verlag.
22. Haaristo, H-S.; Kirss, L.; Mägi, E.; Nestror, M. (2011) *EESTI ÜLIÕPILASTE ELUOLU 2010 Rahvusvahelise üliõpilaste uuringu EUROSTUDENT IV Eesti analüüs*. Tallinn: Ecoprint. Kasutatud 15.05.2016. [URL <http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2014/03/2010-Uliopilaste-uuringu-EUROSTUDENT-IV-Eesti-analuus.pdf>]
23. *Haridussilm*. Kasutatud 03.05.2016. [URL www.haridussilm.ee]
24. Hodgson, A.; Spours, K. (2001) Part-time work and full-time education in the UK: the emergence of a curriculum and policy issue. *Journal of Education and Work*, 14:3, 378-388 [URL <https://core.ac.uk/download/files/52/82688.pdf>]
25. Hovdhaugen, E. (2015). Working while studying: the impact of termtime employment on dropout rates. *Journal of Education and Work*, 28:6, 631-651. DOI:10.1080/13639080.2013.869311
26. Kalenkoski, C. M.; Pabilonia, S. (2008). *Parental Transfers, Student Achievement, and the Labor Supply of College Students*. U.S. Bureau of Labor Statistics. [URL <http://www.bls.gov/osmr/pdf/ec080020.pdf>]
27. Kessels, J.; Kwakman, K. (2007). Interface: Establishing Knowledge Networks between Higher Vocational Education and Businesses. *Higher Education*, 54:5, 689-703. Kasutatud 05.05.2016. [URL <http://www.jstor.org/stable/29735142>]
28. King, J. E. (2003) Nontraditional Attendance and Persistence: The Cost of Students' choices. *New Directions for Higher Education*, 2003:121, 68-83, DOI: 10.1002/he.102

29. Kong, M.; Shan, W.; Vong, S. K.; Wang, H. (2010). The effects of doing part-time jobs on college student academic performance and social life in a Chinese society. *Journal of Education and Work*, 23:1, 79-94. DOI: 10.1080/13639080903418402
30. Kuh, G.D.; Massa-McKinley, R.; Pike, G.R. (2008). First-Year Students' Employment, Engagement, and Academic Achievement: Untangling the Relationship Between Work and Grades. *Journal of Student Affairs Research and Practice*. DOI: 10.2202/1949-6605.2011
31. Laan, M., Kuusk, A., Sunts, H., Urb, J. (2015) *Eesti kõrgkoolide 2012. aasta vilistlaste uuring. Lõpparuanne*. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.
32. Lammot, N.; Lucas, R. (1998) Combining Work and Study: an empirical study of full-time students in school, college and university. *Journal of Education and Work*, 11:1, 41-56, DOI: 10.1080/1363908980110103
33. Leathwood, C.; Moreau, M.-P. (2006) Balancing paid work and studies: working (-class) students in higher education. *Studies in Higher Education*, 31:1, 23-42, DOI: 10.1080/03075070500340135
34. Lucas, R.; Ralston, L. (1997). Youth, gender and part-time employment. *Employee Relations*, 19:1, 51 – 66, DOI: 10.1108/01425459710163589
35. Läti Ülikool. (2007). *The Professional Activities of Graduates of Higher and Vocational Education Institutions after Graduation*. Riga, Latvia: University of Latvia. [URL http://www.lm.gov.lv/upload/darba_tirgus/darba_tirgus/petijumi/3_graduates_en.pdf]
36. Morrison, K.; Oi I, B. T. (2005) Undergraduate students in part-time employment in China. *Educational Studies*, 31:2, 169-180, DOI: 10.1080/03055690500095555
37. Pickering, A.; Watts, C. (2000). Pay as you learn: student employment and academic progress. *Education + Training*, 42:3, 129 - 135 DOI: 10.1108/00400910010372670
38. Reiska, E.; Roosalu, T.; Tamm, A.; Täht, K.; Unt, M. (2012) *Kõrghariduse tähendused ja kõrgkoolide koostöö tööandjatega*. Tallinn: Tallinna Ülikool. [URL <https://www.google.ee/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwirmpX51cDMAhUHdCwKHVixD0EQFggaMAA&url=https%3A%2F%2Fwww.tlu.ee%2FUserFiles%2FRahvusvaheliste%2520ja%2520Sotsiaaluuringute%2520Instituut%2FRepositoorium%2F2012%2FK%25C3%25B5rgjDH6sIhoqQ.pdf&usq=AFQjCNFA09Rt4jsY-9t2MYvOCGQSmA77Fg&sig2=ptIcz1g8T6w9zCxJsmzIZw>]
39. Roshchin, S.; Rudakov, V. (2016) Patterns of student employment in Russia. *Journal of Education and Work*, DOI: 10.1080/13639080.2015.1122182
40. Ryan, P. (2001). The School-to-Work Transition: A Cross-National Perspective. *Journal of Economic Literature*, 39(1):34-92. DOI: 10.1257/jel.39.1.34
41. Tartu Ülikooli kodulehekül, kasutatud 15.05.2016 [URL <http://www.ut.ee/et/oppimine/uliopilasele/toetused>]
42. Tartu Ülikooli Õppekorralduseeskiri. 01.01.2016, vaadatud 30.04.2016
43. Tartu Ülikooli Õppekulude hüvitamise tingimused ja kord tasemeõppes. 01.01.2016, vaadatud 30.04.2016
[URL http://webdesktop.ut.ee/wd/?page=pub_list_dynobj&desktop=57835&tid=69329&data_only=true&search=Otsi&field_75482_search_type=ANY&field_75482_text_search_value=%C3%B5ppet%C3%B6%C3%B6&field_69352_search_value=Kehtib&field_69352_search_type=EQ&field_69352_search_value_type=name]
44. Tartu Ülikooli õppestatistika. Kasutatud 30.04.2016. [URL <http://www.ut.ee/et/ulikoolist/avalik-teave-ja-statistika/oppestatistika/yliopilased>]

45. Trow, M. (1999) From Mass Higher Education to Universal Access: The American Advantage. *Minerva*, Vol. 37:4, 303-328 [URL <http://www.jstor.org.ezproxy.utlib.ee/stable/41827257>]
46. Täht, K., Unt, M. (2014). *Tööturu väljakutsed kõrgharidusele*. Tallinn: Vali Press OÜ.
47. Õppetoetuste ja õppelaenu seadus. Riigi Teataja I, 23.03.2015, 280 [URL <https://www.riigiteataja.ee/akt/13224397?leiaKehtiv>]
48. Ülikooliseadus. Riigi Teataja I, 23.03.2015, 282 [URL <https://www.riigiteataja.ee/akt/110072012028?leiaKehtiv>]

7 Lisad

Lisa 1. Täiskoormusega õppivate tudengite jaotus õppeastmeti

		EUROSTUDENT IV		EUROSTUDENT V	
		N	%	N	%
Muud kõrgkoolid	bakalaureuseõppes	25	4	141	8
	magistriõppes	34	5	61	3
	integreeritud bakalaureuse- ja magistriõppes			2	0,1
	rakenduskõrgharidusõppes	574	91	1578	89
	doktoriõppes			1	0.1
	Kokku	633	100	1783	100
Avalik-õiguslik kõrgkoolid	bakalaureuseõppes	270	57	1869	49
	magistriõppes	123	26	917	24
	integreeritud bakalaureuse- ja magistriõppes	34	7	494	13
	rakenduskõrgharidusõppes	44	10	322	8
	doktoriõppes			234	7
	Kokku	471	100	3836	100

Autori koostatud

Lisa 2. Ülikoolilinna kolimise ning töötamise seos

				Jään samasse linna	Kolisin
	Aasta	Hii-ruut statistik			
Kas töötad vähemalt osaajalise koormusega?	2008	0,084, df=1, p=0,772	Jah	44%	42%
			Ei	56%	58%
	2013	0,061, df=1, p=0,805	Jah	51%	52%
			Ei	49%	48%

Autori koostatud

Lisa 3. ISCED kodeering

Antud uurimuses	Aste	Kirjeldus
Põhiharidus	ISCED 0	alusharidus
	ISCED 1–2	põhiharidus
	ISCED 1	põhiharidus 1–6 klassi
	ISCED 2A	põhiharidus 7–9 klassi
Kesk- ja kutsekeskharidus	ISCED 3A	gümnaasium
	ISCED 3B	kutsekeskharidus
	ISCED 4B	kutseharidus keskhariduse baasil
Kõrgharidus	ISCED 5–6	Kõrgharidus
	ISCED 5A	bakalaureus (BA) ja magister (MA)
	ISCED 5B	rakenduskõrgharidus
	ISCED 6 A	doktoriõpe
		residentuur

Autori koostatud

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Lauri Tamm (sünnikuupäev: 05.10.1990),

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„Avalik-õiguslike kõrgkoolide bakalaureuseastme tudengite töötamist mõjutavad aspektid

EUROSTUDENT IV JA V näitel“,

mille juhendaja on Andu Rämmer,

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 02.06.2016